

Tisdagen den 18 maj

Kl. 13.00

---

*Meddelande om
besvarande av
interpellation*

§ 1 Meddelande om besvarande av interpellation

1975/76:171 om samarbete för utveckling av ny teknik för energiproduktion m. m.

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Herr industriministern JOHANSSON:

Herr talman! På grund av tidsbrist har jag haft svårt att besvara herr Granstedts interpellation i föreskriven tid. Jag har för avsikt att besvara interpellationen vid tidpunkt som jag kan diskutera med herr talmannen om.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1975/76:212 till skatteutskottet

§ 3 Föredrogs men bordlades åter

justitieutskottets betänkanden 1975/76:37, 38 och 45

utrikesutskottets betänkanden 1975/76:14, 17 och 18.

socialförsäkringsutskottets betänkande 1975/76:43

§ 4 Kvinnor i statlig tjänst, m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:42 med anledning av propositionen 1975/76:173 om kvinnor i statlig tjänst jämte motioner i jämställdhetsfrågor.

I propositionen 1975/76:173 (finansdepartementet) hade regeringen lämnat riksdagen tillfälle att avge yttrande över vad som anförts i det utdrag av regeringsprotokoll som bifogats propositionen.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

I propositionen redovisas vissa åtgärder för att förbättra kvinnornas situation och skapa ökad jämställdhet mellan kvinnor och män i statlig tjänst. Redovisningen bygger på det betänkande som förra året lades fram av utredningen om kvinnornas situation inom den statligt löne-reglerade offentliga förvaltningen.

En särskild jämställdhetsförordning kommer att utfärdas. I förordningen kommer att föreskrivas bl. a. att statliga myndigheter inom sitt verksamhetsområde aktivt skall verka för en ökad jämställdhet mellan kvin-

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

nor och män. Myndigheternas arbete skall därvid främst inriktas på att motverka den traditionella uppdelningen i manliga och kvinnliga befattningar och underlätta för såväl kvinnor som män att kombinera förvärvsarbete med god omvårdnad om barnen. Myndigheterna skall en gång per år i anslutning till anslagsframställningarna redovisa de åtgärder som vidtagits och effekterna härav. Redovisningen skall vidare omfatta handlingsplaner för det fortsatta jämställdhetsarbetet. Dessutom bör redovisning årligen ske till företagsnämnderna.

Olika metoder för individuell personalutveckling, såsom planeringssamtal, arbetsrotation, arbetsutvidgning, delegering av handläggarpflichten till befattningar i assistent- och kontorskarriären m. m. bör provas hos myndigheterna.

Myndigheternas jämställdhetsarbete bör ske i nära kontakt med de anställdas organisationer. Företagsnämnd eller annat partssammansatt organ bör vara det forum där åtgärderna planeras, vidareutvecklas och anpassas till förhållandena inom de enskilda myndigheterna.

Särskilda åtgärder för att underlätta för statsanställda med ansvar för tillsynen av barn att delta i statlig personalutbildning på annan ort än hemorten redovisas. Särskild ersättning bör försöksvis utgå fr. o. m. den 1 juli 1976 för de merkostnader för barn tillsyn som kursdeltagare visar sig ha haft för att kunna delta i utbildningen. Vidare kommer statens personalutbildningsnämnd (PUN) att ges i uppdrag att lämna förslag till plan för en försöksverksamhet med statlig barn tillsyn med anknytning till kursgården Sjudarhöjden.

PUN kommer vidare att få i uppdrag att i samråd med de berörda myndigheterna i kvarteret Garnisonen och med statens personalnämnd (SPN) planera och genomföra försöksverksamhet med vidareutbildning av anställda i de lägre lönegraderna.

SPN kommer att få i uppdrag att i samråd med arbetsmarknadsverket snarast lämna förslag om uppläggning och omfattning av särskilda rekryterings- och informationskampanjer i syfte att stimulera kvinnor att söka traditionellt manliga tjänster och män kvinnligt dominerade tjänster. En försöksverksamhet bör startas på televerket för att med koncentrerade insatser försöka öka andelen kvinnor inom manligt dominerade yrken.

Vidare utökas möjligheterna till ledighet vid tillsyn eller vård av barn.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionerna

1975/76:252 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen uttalade sig för fastställande av en minimiarbets tid om 20 timmar i veckan, utom i de fall då annan överenskommelse nåddes med den lokala fackliga organisationen,

2. att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en översyn av lagen om anställningstrygghet i syfte att garantera alla arbetande trygghet i sin anställning,

1975/76:857 av fru Kristensson (m).

1975/76:1830 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde utredning om och förslag till lagstiftning mot könsdiskriminering enligt de riktlinjer som gavs i motionen,

1975/76:1833 av herr förste vice talmannen Bengtson (c), vari yrkats att riksdagen beslutade att vid tjänsteårsberäkningen i statlig tjänst alla tjänsteår skulle tillgodoräknas oavsett när de intjänats,

1975/76:1847 av fru Fredgardh m. fl. (c),

1975/76:1903 av fru af Ugglas (m), vari yrkats att riksdagen hemställde hos regeringen att den av riksdagen begärda parlamentariska kommittén för jämställdhet fick i uppdrag att utreda frågan om införandet av en lag mot könsdiskriminering,

1975/76:2067 av herr Ahlmark m. fl. (fp),

1975/76:2135 av herr Fälldin m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (yrkandet 2. punkt 4).

1975/76:2149 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att hos regeringen hemställa om förslag till åtgärder för att förverkliga det tjugopunktsprogram för kamp mot kvinnodiskriminering som redovisats i motionen, innebärande, såvitt här var i fråga,

3. att arbetsköpare ålades att anta av AMS eller länsarbetsnämnd (arbetsförmedling) anvisad arbetskraft,

4. att könsriktad platsannonsering förbjöds i lag,

5. att kvinnodiskriminering vid tjänstetillsättning förbjöds och skulle betraktas som grovt tjänstefel,

6. att statens avtalsverk och riksdagens lönedlegation borde verka för höjda löner i "kvinnoyrken" som låg under deras kompetens,

7. att alla regler som förhindrade kvinnorna från eller stimulerade dem att inte ta förvärvsarbete avskaffades,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2394 av fru Sundberg (m) och fru Mogård (m), vari yrkats att riksdagen begärde att frågan om meritvärdering av visst arbete i hemmet för anställning i statlig tjänst och för lönegradsupplyftning utreddes i syfte att en hemarbetande skulle kunna få tillgodoräkna sig meriter av sådant arbete.

1975/76:2411 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att i anledning av proposition 1975/76:173 som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen, och

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Kvinnor i statlig
tjänst. m. m.*

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Utskottet hemställde

1. beträffande jämställdhetsförordningens utformning med avseende på arbetsförmedlingens uppgifter att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2412, i denna del.
2. beträffande åtgärder vid de statliga företagen att motionen 1975/76:2412, i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.
3. beträffande informationen till riksdagen om jämställdhetsarbetet att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2411, i denna del.
4. beträffande frågor om personalutveckling m. m. att motionen 1975/76:857, i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.
5. beträffande barn tillsyn vid personalutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2411, i denna del.
6. beträffande chefsutbildning att motionen 1975/76:857, i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.
7. beträffande höjda löner i s. k. kvinnoyrken att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2149, yrkandet 6.
8. beträffande meritvärdering av arbete i hemmet m. m. att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:1833 och 1975/76:2394 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.
9. beträffande informationskampanj om föräldraförsäkringen att motionen 1975/76:1847, i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.
10. beträffande flexibel arbetstid att motionerna 1975/76:857, i denna del, 1975/76:2067 samt 1975/76:2135, yrkandet 2, punkt 4 i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.
11. beträffande deltidstjänster att motionerna 1975/76:2135, yrkandet 2, punkt 4 i denna del, och 1975/76:2412, i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd.
12. beträffande minimiarbetstid m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:252.
13. beträffande utredning av regional sysselsättningspolitik för kvinnor att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1847, i denna del.
14. beträffande lagstiftning mot könsdiskriminering att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:1830 och 1975/76:1903.
15. beträffande andra åtgärder av lagstiftningskaraktär att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:2149, yrkandena 3, 4, 5 och 7, och 1975/76:2411, i denna del.
16. att riksdagen lämnade utan erinran vad som anförts i propositionen 1975/76:173, i den mån frågorna inte berörts ovan.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande informationen till riksdagen om jämställdhetsarbetet av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2411, i denna del, som

sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

2. beträffande barn tillsyn vid personalutbildning av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2411, i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

3. beträffande höjda löner i s. k. kvinnoyrken av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2149, yrkandet 6, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

4. beträffande minimiarbets tid m. m. av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:252 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde,

5. beträffande lagstiftning mot könsdiskriminering av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Jonsson i Mora (fp) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1830 och med anledning av motionen 1975/76:1903 begärde att regeringen uppdrog åt en parlamentarisk utredning att utarbeta och lägga fram förslag till lag om åtgärder mot könsdiskriminering i enlighet med vad reservanterna anförde,

6. beträffande lagstiftning mot könsdiskriminering av fru Jonäng (c), herrar Oskarson (m), Gustafsson i Säffle (c) och Granstedt (c), fru af Ugglas (m) samt herr Rämngård (c) som ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1903 och med anledning av motionen 1975/76:1830 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

7. beträffande andra åtgärder av lagstiftningskaraktär av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 15 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2149, yrkandena 3, 4, 5 och 7, och 1975/76:2411, i denna del, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anförde.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande arbetsförmedlingens roll i jämställdhetsarbetet av herr Oskarson (m) och fru af Ugglas (m),

2. beträffande meritvärdering av arbete i hemmet m. m. av fru Hörnlund (s) och herr Lorentzon (vpk),

3. beträffande regional sysselsättningspolitik till stöd för kvinnor av fru Jonäng (c) samt herrar Gustafsson i Säffle (c), Granstedt (c) och Rämngård (c).

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Herr TALMANNEN:

Överläggningen rörande inrikesutskottets betänkande nr 42 får omfatta även näringsutskottets betänkande nr 61, men yrkanden beträffande sistnämnda betänkande framställes först sedan detsamma föredragits.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jämställdhet mellan män och kvinnor är en av de tunga samhällsfrågorna och en del av samhällets allmänna utjämningspolitik mellan olika grupper. Den är också ett led i den strävan efter jämlikhet som är en av hörnstenarna i centerpartiets politik och värderingar.

Det internationella kvinnoåret 1975 innebar en vidgad debatt om jämställdhetsfrågorna – men det verkar fortfarande som om många människor vägrar att ta debatten på allvar. Man tror att vi i vårt land kommit mycket längre än vi i själva verket gjort när det gäller jämställdhetsfrågorna. Det sker naturligtvis ständiga förbättringar. Man ser t. ex. att kvinnorepresentationen ökar i riksdagen, att vi har en kvinna som talman, att det finns kvinnor i en del av de politiska partiernas presidium osv. Och så drar man då slutsatsen att vi kommit långt på jämställdhetens väg.

Detta är ytliga bedömningar och det förhåller sig inte så som man tror. Vi har sannerligen inte kommit långt på väg – och utvecklingen går alldeles för långsamt.

I Centerns kvinnoförbund – det största politiska kvinnoförbundet här i landet – har vi under en treårsperiod arbetat med jämställdhetsfrågorna och genomfört debatter framför allt på lokalplanet om jämställdhet i arbetslivet, i hem- och familjearbetet och i samhällslivet under mottot *Delat ansvar – lika villkor*. Jag tillstår gärna att jag blev nästan chockad när vi plockade fram bakgrundsmaterialet av att se hur hårt vi sitter fast i våra traditionella könsroller och, vad värre är, att förskole- och skolbarn också synes ha fastnat i de gamla positionerna. Olika undersökningar visade att barnen hade mycket klart för sig vem som skulle stå vid spisen och laga mat och vem som skulle ut och arbeta och tjäna pengar.

Kvinnor och män sitter fortfarande fast i traditionella yrkesval. Kvinnorna arbetar som hemvårdare, telefonister, sjuksköterskor, barnsköterskor, butiks- och restaurangkassörskor. I de här yrkena är 98–99 % kvinnor. 75 % av de förvärvsarbetande kvinnorna finns i bara 25 av 300 yrken. Det förhållandet att kvinnorna är bundna till en så smal sektor av arbetsmarknaden betyder mindre möjligheter att konkurrera om de välbetalda jobben. Och det framgår också genast av årslönerna för helårs- och heltidsanställda män och kvinnor 1972. Männens medellön var då 40 500 kr. medan kvinnornas var 28 880 kr. Kvinnorna har lägre löner än männen.

Att ojämlikheten är stor mellan män och kvinnor är naturligtvis kammarrens ledamöter väl medvetna om. Jag skall därför inskränka mig till att påpeka att denna bristande jämställdhet finner vi på praktiskt taget alla områden av samhällslivet, inom utbildningen, på arbetsmarknaden

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

osv.

Samhället har vidtagit en hel del åtgärder. Jämställdhetsdelegationens initiativ är positiva, men jag anser ändå att de åtgärder som vidtagits av regeringen för att åstadkomma bättre jämställdhet är klart otillräckliga. Man har länge vägrat att ge jämställdhetsdelegationen en parlamentarisk bredd. Trots att riksdagen i november i fjol beslöt att så skulle ske har man ännu i dag – den 18 maj 1976 – inte orkat med att få fram denna utökade delegation. Man har hållit på med att skriva direktiv, och det är tydligen svårare än att klara de många lagförslag som kommer på riksdagens bord.

Regeringen har inflytande över hela vårt utredningsväsende. Det inflytandet använder man sannerligen inte till att åstadkomma ökad jämställdhet. Utredningsapparaten har ju en mycket klar mansdominans. Vi kan ta som exempel sysselsättningsutredningen med sina 17 män och 1 kvinna. Den sammansättningen avspeglar sig också i resultatet.

Utredningarna styr ofta mycket av den framtida utvecklingen och de framtida besluten. Det är av den anledningen oförsvarligt att stänga kvinnorna ute i så stor utsträckning som sker. Kvinnorna har sin erfarenhet – och den behöver finnas med i utredningsarbetet.

Kungl. vetenskapsakademien hade i januari i år en tvådagarskonferens med rubriken Landskapet, människan, framtiden. Den konferensen borde ha hetat Landskapet, mannen, framtiden. För Vetenskapsakademien räknar tydligen inte alls med kvinnor. Man hade 26 medverkande vid konferensen och det var 26 män. Det fanns diverse statsråd och generaldirektörer med – de borde som jag ser det ha vägrat att delta, om de hade haft något sinne för jämställdhet. Nu tror jag emellertid att det trots allt fanns kvinnor med. Det var nämligen kaffepaus och lunch – och det stod säkert kvinnorna för, även om den insatsen tydligen inte var så betydelsefull eftersom deras namn inte fanns med i programmet.

I Gävle kommun ställde en centerkvinna en interpellation denna vår, där hon redogjorde för kvinnokonferensen i Mexico och dess världsaktionsplan för att åstadkomma jämställdhet mellan man och kvinna och frågade vad man i Gävle kommun gjorde för att förverkliga aktionsplanens intentioner. Ett socialdemokratiskt kommunalråd påpekade då att "den berörda världsaktionsplanen och dess uppföljning knappast är en kommunal angelägenhet". Endast i den mån densamma kunde anses beröra kommunen i dess egenskap av arbetsgivare skulle detta möjligen vara fallet. Han pekade därefter på delegationens rätt "att trycka på myndigheter, organisationer, kommuner och näringsliv" och han ansåg det väl beställt med bevakningen av världsaktionsplanens intentioner i vårt land.

Det är intressant att konstatera oförståelsen för att delegationens rätt att "trycka på" skulle kunna gälla även Gävle kommun. Har den socialdemokratiska jämställdhetspolitiken inte ens nått ner till kommunalrådsnivå, är det kanske inte att undra på att det är så dåligt ställt som det är.

Men det är inte bara regeringen som är reaktionär när det gäller jämställdheten. Sveriges Radio ligger som god tvåa, eller jag skulle kanske överlåta åt herrarna – för det är väl mest herrar – att strida om den inbördes ordningen.

Det har gjorts en undersökning en vecka i februari om antalet män och kvinnor i TV-program, nyhetsprogram, diskussioner osv. Programledarna i Rapport och Aktuellt var bara män. 88 % av diskussionsledarna var män, 88 % av alla speaker och uppläsare var män och 82 % av alla intervjuade experter var män.

Jag ställer frågan: Hur skall vi kunna få ett samhälle där det finns jämställdhet mellan män och kvinnor när vi jämt och ständigt i TV skall matas på det här sättet? Det är männen som kan och vet och begriper och det är männen som har svaren på alla frågor – det är vad vartenda barn och varenda vuxen i vårt land dagligen får se i TV. Och hur skall vi då kunna komma någon vart? TV försöker ju annars alltid att vara progressiv – hur skulle det vara med litet progressivitet i jämställdhetsfrågorna?

Utvecklingen går alltså alldeles för långsamt när det gäller jämställdheten och då är frågan: Vad kan vi göra ytterligare? Inrikesutskottets betänkande 1975/76:42, som nu behandlas, tar förutom motionerna i jämställdhetsfrågor även upp propositionen om kvinnor i statlig tjänst, som bygger på betänkandet Kvinnor i statlig tjänst. Den utredningen talade sitt tydliga språk om kvinnornas underordnade och relativt låg-avlönade befattningar och om skillnaderna i befordringsmöjligheter, som enligt utredningen inte kan förklaras av olikheter i utbildningsnivån mellan män och kvinnor. Det finns verkligen anledning att känna glädje och tillfredsställelse över den här propositionen; det vill jag understryka. Många av förslagen skall regleras genom kollektivavtal. Jag vill bara liksom departementschefen utgå från att kvinnornas situation och utredningens förslag särskilt uppmärksammas och behandlas i samband med kommande förhandlingar och överläggningar.

Näringsutskottets betänkande nr 61 om lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam finns det också anledning att känna glädje över. Från centerpartiet har fru André i april detta år i en fråga tagit upp spörsmålet om en ändring av marknadsföringslagen så att könsdiskriminerande reklam skulle kunna fällas i marknadsdomstolen. Nu säger näringsutskottet i sitt betänkande med anledning av motioner i frågan att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. Jag hoppas att vi kan påräkna en lagstiftning på det området redan till hösten.

Den mest intressanta frågan i utskottets betänkande är naturligtvis lagstiftning mot könsdiskriminering och huruvida man den vägen kan åstadkomma en snabbare utveckling i riktning mot jämställdhet.

I fjol framhöll vi från centern i inrikesutskottets betänkande nr 9 tillsammans med utskottsmajoriteten att mycket talade för att man kunde nå bättre resultat med insatser av annat slag än lagstiftning. Under alla

omständigheter borde man avvakta behandlingen av 1973 års fri- och rättighetsutrednings förslag innan ytterligare lagstiftningsåtgärder initieras.

I propositionen om fri- och rättigheterna i grundlag anser departementschefen att det ligger ett väsentligt värde i att könsdiskriminerande normgivning hindras, och han föreslår en förbudsregel. Dessutom finns ett målsättningsstadgande, att det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter. Viss lagstiftning har således genomförts, och en jämställdhetsförordning har även aviserats för den statliga sektorn. Detta är positivt. Förbudsregeln är emellertid, som jag ser det, mer av programmatisk natur, och en lagstiftning mot könsdiskriminering har ett vidare syfte.

FN:s kvinnokonferens i fjol i Mexico uppmanar i världsaktionsplanen medlemsländerna till lagstiftning mot könsdiskriminering, och Internationella arbetskonferensen har också 1975 antagit en aktionsplan som behandlar framför allt jämställdhetsfrågorna på arbetsmarknaden. Ett antal länder har infört lagstiftning mot könsdiskriminering. I Norge har dock regeringsförslaget förkastats av det förstärkta socialutskottet. Förslaget kommer därför ej upp i stortinget utan går tillbaka till regeringen. Partiernas ställningstagande i detta sammanhang kan vara intressant. Arbeiderpartiet och höyre är positiva till lagförslaget, senterpartiet och kristelig folkeparti är negativa och vill ha erforderliga lagparagrafer inom nuvarande lagstiftning. Socialistisk valgforbund önskar mer långtgående förändringar.

Mot bakgrund av detta internationella tryck och den långsamma utvecklingen i vårt land har vi i centerpartiet ansett att ingen möda får sparas när det gäller att åstadkomma jämställdhet. Vi har därför reserverat oss för en utredning i frågan. En utredning bör kunna underlätta ett ställningstagande för eller emot en lagstiftning. Vi är medvetna om att lagstiftning kan vara svår att åstadkomma och att det i praktiken också kan vara besvärligt att upprätthålla en sådan lagstiftning. Men under alla förhållanden bör en utredning kunna bli till nytta i det fortsatta reform- och upplysningsarbetet. Och utredningen bör göras av den parlamentariska jämställdhetsdelegationen.

Herr talman! Frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor är ytterst en fråga om och en kamp för kvinnors och mäns möjligheter att fritt forma sina liv – efter anlag och begåvning och efter önskemål utan att tyngas av förlegade fördomar och konventioner. Jämställdhet innebär att varje individ skall vara ekonomiskt självständig. Jämställdhet innebär en omställning för kvinnan och för mannen – det är en utvecklingsprocess som vi måste igenom. Den är nödvändig för att vi skall kunna få möjlighet att fritt forma våra liv. Jag vill understryka det stora ansvar som vi alla har i denna utvecklingsprocess, såväl i hemmet och familjen som i skolan och i samhället för övrigt.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 6 vid utskottets betänkande och i övrigt till utskottets hemställan.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det betänkande från inrikesutskottet som vi har att behandla här i dag innehåller mycket av värde för både män och kvinnor. Det baserar sig dels på propositionen om kvinnor i statlig tjänst, dels på ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden, som t. ex. fru Kristenssons, och i anslutning till propositionen.

Situationen för de ca 135 000 kvinnliga statstjänstemännen beskrivs på ett ingående och förtjänstfullt sätt i utredningsbetänkandet Kvinnor i statlig tjänst, vilket presenterades i juni 1975. Utredningen konstaterar att flertalet kvinnor i statlig tjänst har underordnade och relativt låg-avlönade befattningar, att det fortfarande finns en strikt uppdelning mellan traditionellt manliga och traditionellt kvinnliga befattningar, att kvinnorna oftare än männen känner otillfredsställelse med arbetsorganisation och personalpolitik, att kvinnorna fått delta i statlig personalutbildning i mindre utsträckning än männen och att kvinnor har mindre möjligheter till befordran än män.

Utredningens slutsatser är inte överraskande. Vi vet alla att det är på det här sättet det förhåller sig och att det stämmer med kvinnornas situation på arbetsmarknaden i stort.

Utredningen nöjde sig inte med en lägesbeskrivning utan presenterade också en rad konkreta åtgärdsförslag, varav de flesta följts upp i propositionen och tillstyrkts av utskottet. Jag tror att de åtgärder som riksdagen skall fatta beslut om i dag och som återfinns under rubriker som Personalutveckling m. m., Personalutbildning och Rekryterings- och informationsinsatser kan få stor betydelse för att förbättra situationen för de statsanställda kvinnorna.

På en punkt brydde sig departementschefen inte om att följa utredningens förslag. Ja, han kommenterar inte ens detta avsnitt i propositionen. Jag syftar på meritvärderingen av vårdarbete i hemmet. Det är ändå en fråga som återfinns i många av personalorganisationernas yttranden. Låt mig få citera.

Statstjänstemannaförbundets avdelning vid riksrevisionsverket anför t. ex. följande:

”Ett av de viktigaste instrumenten för en ändring av hittillsvarande könsfördelning är att se över hela meritvärderingen i statsförvaltningen. Erfarenheter av olika slag som f. n. skjuts i bakgrunden bör snarast ges ett högre värde vid meritberäkningen. Hemarbete, vård av barn och andra liknande arbetsuppgifter bör räknas som värdefulla erfarenheter, ägnade att på ett bättre sätt än hitintills ge en rättvisare chans åt kvinnor.”

ST:s avdelning vid riks försäkringsverket anför liknande synpunkter. ST:s avdelning vid statens invandrarverk framhåller: ”Vård av barn bör jämföras med yrkesverksamhet vid tjänstetillsättningar på motsvarande sätt som t. ex. kompetensutredningen föreslår för studier. Vid tjänstetillsättningar bör man inte premiera om en tjänsteman arbetat mycket övertid, då detta drabbar den hemmavarande maken.”

Utredningen framhåller för sin del under rubriken Särskilda åtgärder

för att underlätta befordran att myndigheter bör tillmäta tillsyn av minderåriga barn under vissa perioder värde vid bedömning av vederbörandes förtjänst och skicklighet.

Frågan har tagits upp i en motion av mina partikolleger Ingrid Sundberg och Britt Mogård, och det är nu med glädje som vi på moderat håll kan konstatera att utskottet är enigt om att frågan om meritvärdering av vårdarbete i hemmet bör utredas.

Utskottet framhåller att det enligt utskottets uppfattning finns skäl som talar för att den som några år vårdat barn eller annan anhörig i merithänseende skall få tillgodoräkna sig detta vid ny- eller återinträde på arbetsmarknaden. En sådan ordning skulle utgöra en stimulans för hemarbetande kvinnor att gå ut på arbetsmarknaden, samtidigt som systemet skulle innebära ett incitament för män att i ökad omfattning ta på sig vårdnadsuppgifter.

Arbetsiderna är också av stor betydelse när det gäller föräldrars och anhörigas möjligheter att förena vårdinsatser med förvärvsarbete. Det är att beklaga att det i så hög grad enbart är kvinnor som reducerar sina arbetstider för att kunna klara hemsysslorna. Detta bidrar till kvinnornas svagare ställning på arbetsmarknaden, i all synnerhet som befordringsmöjligheterna för deltidstjänstgörande är närmast obefintliga. Formellt finns det inga hinder för myndigheterna att inrätta deltidstjänster även för högre tjänster, men som utredningen *Kvinnor i statlig tjänst* visar, sker detta nästan aldrig. Myndigheterna anser det för komplicerat.

Jag menar att vi inte får slå oss till ro med denna attityd, som till en del kan vara grundad i gammalt slentriantänkande. Inrättandet av kvalificerade deltidstjänster är ett område som utmärkt väl borde lämpa sig för en försöksverksamhet. Jag har inget yrkande i denna fråga denna gång, då utskottet får möjlighet att behandla deltidstågorna i samband med den sysselsättningsproposition som skall komma inom den närmaste tiden.

Lagstiftning mot könsdiskriminering har riksdagen behandlat varje år sedan 1970. Det är hög tid att frågan blir ordentligt utredd, så att riksdagen kan få ett uttömmande underlag för sitt ställningstagande. Vi föreslår i reservation 6 att frågan skall anförtros den parlamentariska jämställdhetsutredning som riksdagen beslöt om i höstas. Som fru Jonäng redan i dag varit inne på har statsrådet Peterson, trots uttryckligt löfte här i kammaren, ännu inte haft tid att tillsätta denna utredning eller åstadkomma direktiv åt den. Kanske kan jag rikta mig till herr Romanus och uttrycka en förhoppning att folkpartiet i en andra omgång skulle vara beredd att stödja reservation 6 och på så sätt föra frågan framåt.

Herr talman! Vi kan i tidningarna läsa rubriker som säger att det är kvinnorna som gör jobbet och männen som tar åt sig äran. Det anser hälften av de anställda vid KF:s huvudkontor i Stockholm. Enligt en undersökning som SIFO utfört på uppdrag av SAF anser sig en av tre kvinnor könsdiskriminerad på arbetsmarknaden.

Låt mig också få citera ST:s avdelning vid vägverket, som framhåller

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

följande:

I teorin förekommer befordran efter kön över huvud taget inte – i praktiken däremot ofta. Det är mestadels män som utväljs till påläggs-kalvar och får tillfälle att gradvis sätta sig in i mera krävande uppgifter. De kallas till sammanträden och får närvara vid diskussioner även i vidare sammanhang än deras nuvarande arbetsuppgifter motiverar. De får oftare än kvinnorna vikariera på högre tjänst. Resultatet är att de när en befordringstjänst ledigförklaras har ett betydligt bredare register än sina kvinnliga kolleger och lätt kan slå ut dem.

Jämställdheten är i betydande utsträckning en fråga om attitydér, men även attityder går att påverka. Förbättringen av kvinnans ställning i arbetslivet kan här spela en nyckelroll.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 6 vid inrikesutskottets be-tänkande nr 42 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Utredningen om kvinnor i statlig tjänst är en värdefull kartläggning. Den visar att staten långt ifrån har varit något föredöme när det gäller kvinnornas ställning. Formellt får man visserligen inte diskriminera kvinnor i statlig tjänst, men i praktiken har den statliga arbetsmarknaden varit uppdelad på en manlig del och en kvinnlig minst lika mycket som den privata.

Jag kan bara nämna en uppgift som finns i materialet och som visar hur det förhåller sig. Mer än två tredjedelar av de statligt heltidsanställda har haft befattningar där minst 90 % av innehavarna tillhört det ena könet. Det har också redan sagts att de kvinnor som varit anställda hos staten har haft lägre lön än männen, och de har i betydligt mindre utsträckning hamnat i arbetsledande befattningar.

Det är bra att man nu vill sätta i gång på allvar och göra någonting åt det här. Många tror ju att Sverige ligger långt före andra länder i allt som har med jämlikhet mellan kvinnor och män att göra. Men det mesta av det som nu föreslås – och som är bra i och för sig – är sådant som man hållit på med i närmare tio år i USA t. ex. Även i Canada har man i flera år arbetat med sådana här metoder, och det finns säkerligen flera andra länder att nämna i sammanhanget, även om inte jag känner till dem.

Möjligen skulle man kunna säga att på en punkt görs här en pion-järinsats, och det gäller möjligheterna att få hjälp med barntillsyn för dem som skall delta i personalutbildning. Men att göra upp jämställd-hetsplaner, att analysera situationen och fördelningen mellan män och kvinnor i olika befattningar, att göra upp mål och tidtabeller för hur man skall ändra relationerna, att starta aktiva rekryteringskampanjer för att upphäva en sned könsfördelning, det är sådant som vi i folkpartiet har talat för i många år, delvis just inspirerade av vad som görs i USA.

Mot denna bakgrund hälsar vi naturligtvis de här förslagen med till-fredsställelse. Men vår inställning skiljer sig på en punkt från de andra

partiernas. Vi vill att de här åtgärderna inte bara skall begränsas till statliga myndigheter, utan att man skall ställa samma krav på hela arbetsmarknaden. Därför vill vi ha en allmän lagstiftning mot könsdiskriminering.

Vi är besvikna över att socialdemokraterna så länge har varit negativa till det förslaget. I andra länder har det varit möjligt för liberaler och socialdemokrater att enas om en sådan här lagstiftning, t. ex. i England, där man från årsskiftet har två lagar av detta slag: en lag mot könsdiskriminering och en lag om likalön. I Norge har socialdemokrater och liberaler tillsammans arbetat för en lag, tyvärr utan att få majoritet för den i stortinget, som fru Jonäng nämnde.

Jag vet inte av vilken orsak de svenska socialdemokraterna har varit så negativa. Jag hoppas att det inte beror på att initiativet anses ha kommit från fel håll. Det är möjligt att man har velat överlåta åt arbetsmarknadens organisationer att lösa frågan om könsdiskriminering, men det bör nu vara eftertryckligt bevisat att det inte har lyckats.

Vi kan jämföra med hur det gick med frågan om lagfäst anställningstrygghet. Också i det fallet togs initiativet först av liberaler i riksdagen. De fick arbeta i många år utan att möta något starkt gensvar, men så småningom fick man i alla fall gehör, och nu har vi en sådan lagstiftning. Jag har många gånger hävdat att det kommer att gå på samma sätt med frågan om lag mot könsdiskriminering. Jag tror att jag nu börjar bli sannspådd. Man tar steg för steg – alltför försiktiga steg kanske, men dock steg – i rätt riktning.

De nya bestämmelserna i grundlagen, som vi snart kommer att besluta om, ser vi som ett stort framsteg för folkpartiets krav. Men de är inte något skäl mot en lagstiftning för den enskilda arbetsmarknaden, utan de är ett stöd för att nu också lagstifta för den. Grundlagsbestämmelserna gäller ju bara den offentliga sektorn.

Vi har sett hur man har använt lokaliseringsstödet som ett instrument. Vid sådana arbetsplatser som inrättats med hjälp av lokaliseringsstöd skall ansträngningar göras för att få en bättre könsfördelning mellan män och kvinnor. Det har också gjorts insatser inom arbetsförmedlingens område. Allt detta, som enligt vår uppfattning borde vara delar av en lagstiftning, är värdefulla ting, men de är inget skäl mot att gå vidare.

Hur skall man då gå vidare, om man inte är beredd att acceptera vårt förslag om en allmän lag mot könsdiskriminering? Ja, inom den kommunala sektorn borde ju gälla samma principer som inom den statliga. Kommunaltjänstemannaförbundet har begärt en utredning om situationen för de kvinnliga anställda hos kommunerna, och jag vill nu fråga statsrådet Feldt: Kommer denna begäran att bifallas kommer man att göra en sådan utredning?

Vidare skulle man kunna utvidga det som i dag beslutas till att gälla också dem som arbetar i företag som utför uppdrag åt staten. Man skulle kunna ställa det kravet på företag som får uppdrag av staten att de inte könsdiskriminerar utan visar upp en jämställdhetsplan på samma sätt som de statliga myndigheterna nu skall göra. Det är en viktig del

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

i den amerikanska lagstiftningen. Varför skulle inte vi kunna använda den metoden här i Sverige?

Om näringsutskottets förslag bifalles, får vi kanske så småningom en lagstiftning mot könsdiskriminering i reklamen. Vad man då frågar sig är naturligtvis: Hur blir det med platsannonserna, som är en viktig del av reklamen? Med vårt förslag till lagstiftning skulle sådana annonser som den jag nu visar på TV-skärmen – där Arbetarrörelsens Inköpstjänst söker en kvinnlig medarbetare som skall syssla med den typiskt kvinnliga sysslan maskinskrivning; man får förmoda till en typisk kvinnlig lön också – förbjudas. Jag vill tillägga att det minsann inte bara är arbetarrörelsens företag som gör sig skyldiga till sådan här annonsering. Det förekommer nog tyvärr inom alla sektorer.

Även de statliga bolagen borde åläggas samma förpliktelse som myndigheterna. Det är inte så länge sedan finansminister Sträng här i riksdagen förklarade att det var helt i sin ordning att ett statligt bolag annonserade efter en representativ dam i 35-årsåldern, som skulle tjänstgöra som sekreterare åt chefen. Hur kommer det att gå med de statliga bolagen? Kan man lita på att de slutar könsdiskriminera, eller är det bara de statliga myndigheterna som skall göra det t. v.?

Självfallet är det värdefullt att regeringen här har närmat sig vår ståndpunkt steg för steg, men borde det inte vara dags nu att våga sig på att utforma en lagstiftning som både skyddar mot diskriminering och ger utrymme för aktiva åtgärder för att främja jämställdheten?

Nu säger man kanske att en utredning redan har gjorts. Nej, vad som har gjorts är bara en kartläggning av vissa utländska erfarenheter, i framför allt USA. Man har också analyserat vissa internationella konventioner. Det är bara beklagligt att man inte också beträffande USA har redogjort för lagstiftningens effekt utan bara ägnat sig åt teoretiska betraktelser, delvis ganska orealistiska. Denna s. k. utredning är redan föråldrad, både när det gäller vilka länder som har en sådan här lagstiftning och vad gäller de internationella organisationerna. Jag skall här nöja mig med att citera vad FN:s kvinnokonferens i Mexico uttalade förra sommaren. En av punkterna i dess världsaktionsplan lyder:

”Regeringarna bör formulera planer och handlingsprogram som uttryckligen syftar till jämställdhet för kvinnliga arbetstagare och ger garantier för deras rätt till lika lön för lika arbete. Denna politik och dess program bör vara i överensstämmelse med de normer som utarbetats av Förenta nationerna och den internationella arbetsorganisationen (ILO). De bör omfatta lagstiftning som fastställer principen om icke-diskriminering på grund av kön eller civilstånd, riktlinjer för förverkligandet, procedurer för överklagande och effektiva målsättningar och maskineri för genomförandet.”

Detta är alltså en plan som regeringen har ställt sig bakom. Jag kan inte förstå hur det går ihop med att regeringen fortfarande säger nej till att utforma en sådan lagstiftning som folkpartiet har krävt.

Jag skulle kunna nämna också de planer som antagits av ILO och

vad man gör i de europeiska gemenskaperna, men jag hänvisar på dessa punkter till en utförlig redogörelse i vår partimotion. Vår politiska vilja är klar – den uttrycks i reservationen 5. Vi begär där en utredning och ett förslag om en lagstiftning. Om denna reservation skulle falla i den förberedande omröstningen kommer vi, som fru af Ugglas förmodade, att rösta för reservationen 6, som ändå begär en utredning.

Jag beklagar att centern och moderaterna uttryckt så mycken tveksamhet, men det förvånar mig inte. Jag blev möjligen litet förvånad över att det enda fru Jonäng efter sitt anförande, som gav en ganska bitter bild av verkligheten, hade att föreslå utöver vad regeringen gått med på var en utredning. Det är inte mycket mot bakgrund av en så skarp och riktig bild av verkligheten.

I omröstningen om reservationen 7 kommer vi från folkpartiet av avstå. Där tas upp en del förslag, som skulle tillgodoses genom en sådan lagstiftning som vi föreslår, t. ex. förbud mot könsdiskriminering i platsannonser och vid tjänstetillsättningar.

Fru Jonäng sade att andra åtgärder än lagstiftning kanske ger bättre resultat. Ja, men de åtgärderna kan man också vidta – de två önskemålen strider inte mot varandra, om man utformar lagstiftningen på ett vettigt sätt.

Det är viktigt att vi nu får en offentlig redovisning av och en debatt om vad som händer på den statliga sektorn av arbetsmarknaden. Då kan staten tjäna som den föregångare som den borde vara. Jag har uppfattat det så, att statliga myndigheter varje år skall redovisa sina planer och resultat. Jag skulle vilja ställa två kompletterande frågor till statsrådet Feldt:

1. Skall också de statliga bolagen varje år redovisa sina planer och resultat?

2. Kommer en sammanställning av läget inom den offentliga sektorn att offentliggöras varje år?

Jag kan som ett exempel nämna att en sådan här sammanställning ges ut varje år i Canada. Den är visserligen dubbelt så tjock som en svensk motsvarighet skulle behöva vara, eftersom den är på två språk, men något åt det hållet skulle vi behöva som underlag för den svenska debatten om läget på arbetsmarknaden och om förhållandet mellan män och kvinnor.

Jag skall be att också få notera några saker, vilka från vår synpunkt är framsteg som nu sker.

För det första begär utskottet en utredning av frågan om meritvärdering för hemarbete och om rätten att räkna tjänsteår, även om de har fullgjorts innan man var hemma med barnen. Nuvarande förhållanden är en spärr för många kvinnor som vill återvända till sitt yrke. Fru Fränkel kommer att utveckla dessa synpunkter ytterligare.

För det andra utvidgas rätten för statligt anställd att vara ledig för att ta vård om små barn utan att bli av med sitt jobb. Detsamma gäller rätten att vara partiellt ledig, dvs. att få kortare arbetstid. Men det är

svårt att förstå varför den rätten bara skall gälla statligt anställda föräldrar. Även barn, vilkas föräldrar jobbar i enskilda företag eller är anställda i kommunal tjänst, behöver träffa sina föräldrar varje dag. Därför hävdar vi rätten till kortare arbetstid för småbarnsföräldrar över huvud taget.

Glädjande är också att regeringen har träffat en överenskommelse med de anställdas organisationer om att flexibel arbetstid skall tillämpas där det är möjligt, och där personalen vill ha det. Det sägs vara ett led i strävan att anpassa arbetet till människornas krav. Det är onekligen ett framsteg sedan den tid då regeringen ansåg att flextiden stred mot jämlikheten, därför att inte alla kunde få den. Nu tycks det i stället vara rätten till kortare arbetsdag som strider mot jämlikheten om inte alla kan få den. I varje fall läggs debatten upp på det sättet i Aftonbladet och LO-tidningen. Kanske man kan hoppas på samma utveckling i den frågan som när det gäller flextiden, att det betraktas som positivt att kunna anpassa arbetet efter människornas krav – att ge så många som möjligt rätt till kortare arbetsdag, så att de kan vara med sina barn. Att de statligt anställda har den chansen ser jag inte som något negativt, som någon orättvisa, utan som ett första steg mot att alla föräldrar får samma rätt – och naturligtvis i framtiden när vi har råd en allmän förkortning av arbetstiden.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Kvinnofrågans grund är att söka i kvinnans ställning i det ekonomiska livet. Vänsterpartiet kommunisternas syn på och uppfattning om den frågan utvecklades ingående för kort tid sedan i denna kammare av herr Jörn Svensson. Det var den 2 april i år, då inrikesutskottets betänkande nr 33 var föremål för behandling här. Jag skall därför inte närmare uppehålla mig vid den frågeställningen, bara framföra några synpunkter inledningsvis innan jag övergår till att tala om mina reservationer.

Jag yrkar redan nu, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 7 vid inrikesutskottets betänkande nr 42. Beträffande reservationen 4 om minimiarbetstid kommer fru Karin Nordlander att redogöra för vänsterpartiet kommunisternas synpunkter.

Kvinnodiskrimineringen i samhället påtalas alltmer. Den förekommer inom alla samhällslivets områden. Ideologin matar oss med bilder av den passiva, undergivna kvinnan som ett ideal. Fortfarande binds kvinnor vid hemmen. De har svårt att få arbete. De har svårt att få barnomsorg – denna har på grund av de gamla könsrollerna blivit en kvinnofråga även om den inte borde vara det. Och när kvinnor får arbete är de sämre avlönade än männen. De återfinns i huvudsak i ett fåtal yrken, främst sådana där det gäller att passa upp, vårda eller städa. De har sämre befordringsmöjligheter, och det råder bland dem högre arbetslöshet.

I det privata näringslivet utnyttjas kvinnofördomarna för att man skall kunna använda kvinnor som reservarbetskraft och ge dem lägre löner.

Kvinnornas inkomster målas ofta upp som biinkomster, trots att antalet självförsörjande kvinnor undan för undan ökar. Kvinnornas ställning i arbetslivet befäster de fördomar som redan finns. Kvinnor tjänar ju mindre, de har ju sämre yrkesvana och de är ju inte så händiga som män – så säger många fördomar som förstärks av kvinnans roll i arbetslivet.

Kvinnorna betalas dåligt i de s. k. kvinnoyrkena, inte därför att det de gör är oviktigt utan därför att det är kvinnor som utför arbetet. Se på de typiskt kvinnliga yrkesområdena! Det är inte oviktigt vare sig att städa, att vårda sjuka, att vara kontorsbiträde eller att ha ansvaret för barn på daghem. Men lågavlönade är de som arbetar med dessa saker därför att de är kvinnor.

Tanken i propositionen att man genom en informationskampanj skulle få män att ta kvinnoyrken är god men litet tragikomisk om man tänker på verkligheten. Hög först lönerna för de anställda i dessa yrken! Sedan – eller samtidigt med det – kan en informationskampanj ha någon effekt. Nu anför man att lönerna för dessa grupper är en förhandlingsfråga. Men här gäller det de statligt anställda. Staten är en förhandlingspart. Statens avtalsverk är underställt regeringen. Riksdagen har att ge regeringen i uppdrag att genomföra vissa förändringar. Varför kan inte regeringen av riksdagen åläggas att ge statens avtalsverk i uppdrag att i löneförhandlingar gå in för särskilt stora löneyft för dem som arbetar i de s. k. kvinnoyrkena och därför är lågavlönade? Detta skulle vara avtalsverkets förhandlingserbjudande. Det skulle vara statens av riksdag och regering påbjudna linje. Jag är medveten om att det skulle vara en ovanlig arbetsköparlinje. Men statens lönepolitik kan ju – lika gärna som att vara samordnad med och kanske t. o. m. vara snålare än SAF:s – gå de arbetande till mötes, vara aktiv och verka för en utjämning mellan könen. Det vore ett föredöme som skulle stärka hela arbetarklassens ställning och särskilt kvinnornas i övriga avtalsförhandlingar.

Med den ökade statsapparaten som krävs under nuvarande förhållanden har staten som kvinnoarbetsköpare fått en viktig roll. Därför är det viktigt att staten föregår med gott exempel och inte efterliknar det privata näringslivet och framför allt att staten i vissa fall inte är ännu mer konservativ, utan att riksdagen och regeringen försöker förmå verken till en progressiv hållning inte minst i de här berörda kvinnofrågorna.

Utredningen om kvinnor i statlig tjänst visade att kvinnornas befordringsmöjligheter är sämre än männens. Ett sätt att komma till rätta härmed är att kvinnorna stimuleras till utbildning. För att underlätta deras deltagande i kurser måste barnomsorg ordnas. Regeringen går kring detta problem som katten kring het gröt. De förslag som utskottsmajoriteten har anslutit sig till är försiktiga och egentligen inga verkliga förbättringar. Vi anser att det är ett klart rättvisekrav att barntillsyn skall finnas att tillgå vid personalutbildning som anordnas på annan ort än deltagarnas bostadsort. Kvinnor – och för den delen även män – skall inte tvingas avstå från personalutbildning bara därför att det inte ordnats med barnpassning. Försöksverksamhet i begränsad skala av den typ som föreslås

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

leder inte med säkerhet till att detta, som det kan tyckas, självklara krav tillgodoses. Man kan också ifrågasätta om det är någon lösning att det ges ekonomiska bidrag när det hela inte kan ordnas praktiskt. Barnpassningen kan vara en svårighet som får många att avstå från utbildningen. Därför framhåller vi i vår motion att det måste vara arbetsköparens-statens uppgift att se till att det ordnas med barntillsyn.

I fråga om befordringar gäller det inte bara att se till att möjligheterna till utbildning för kvinnorna förbättras. Själva befordringsbesluten och överklagningsförfarandet måste ses över. Den tillgängliga statistiken över befordringar, som visar vilket ynka litet fåtal kvinnor som har högre ämbeten, ger det bestämda intrycket att många befattningshavare är tillsatta därför att de är män. Det är nog en vanligare, om än aldrig uttalad, anledning till befordringar än vad partiböcker är. Besvärinstanserna måste noga granska tjänstetillsättningsärenden ur kvinnofrågans synvinkel.

Information om hur jämställdhetsarbetet fortskrider på grundval av de beslut som nu fattas av riksdagen bör föreläggas riksdagen med jämna mellanrum, så att åtgärdernas effektivitet kan komma till offentlig granskning och politisk prövning. Det är således lika angeläget för riksdagen som regeringen att kontinuerligt följa utvecklingen på det här området.

I utskottsbehandlingen har också några andra vpk-förslag tagits upp, förslag som inte direkt berör kvinnor i statlig tjänst utan kvinnofrågan i stort. Det gäller kravet på minimiarbets-tid, som fru Karin Nordlander senare kommer att beröra. Det gäller också några yttranden i vår motion 2149 där vi behandlar kvinnofrågan som helhet. Där kräver vänsterpartiet kommunisterna att arbetsköparna skall åläggas att anställa anvisad arbetskraft; det skall stärka såväl kvinnors som andra särskilt diskriminerade gruppers ställning på arbetsmarknaden.

Vi kräver vidare att könsriktad platsannonsering förbjuds i lag. Ett sådant förbud finns inom den statliga sektorn; varför skall det inte gälla allmänt? Är den princip som gäller för den statliga sektorn inte riktig? Vi tycker att den är det och vi vidhåller därför vårt krav. I näringsutskottets betänkande nr 61 är man överens med oss i denna fråga. Till detta betänkande har jag inget yrkande, eftersom motionen där har behandlats välvilligt.

Vi kräver också att kvinnodiskriminering vid tjänstetillsättningar skall förbjudas. Detta är, menar vi, ingen vanlig förhandlingsfråga, utan det handlar om en grundläggande demokratisk jämställdhetsprincip.

Vi har slutligen ställt ett något allmänt formulerat krav att alla regler som hindrar kvinnor att ta förvärvsarbete eller stimulerar kvinnor att inte ta förvärvsarbete skall avskaffas. Detta krav är ett genomgripande målsättningskrav för inriktningen på arbetet för kvinnans jämställdhet. Hennes rätt till arbete skall säkras och hennes plats i arbetslivet vid mannens sida skall vara självklar.

Herr talman! Innan jag slutar vill jag säga några ord om motion 2412 av moderatledamoten fru Margaretha af Ugglas. Hennes yrkande är i

stort sett i linje med punkt 2 i motion 2149 av vänsterpartiet kommunisterna, som med moderaternas hjälp avsågs av riksdagen för bara några veckor sedan. I fru Margaretha af Ugglas motion 2412 heter det bl. a.:

”Arbetsförmedlingen intar en nyckelroll när det gäller att påverka arbetsgivarnas inställning till kvinnlig arbetskraft och när det gäller att bryta arbetstagarnas fastlåsnings till kontroversiella könsmönster vid val av arbetare. Därför måste i den jämställdhetsförordning som propositionen aviserar ingå särskilda riktlinjer för arbetsmarknadsstyrelsen att i sin verksamhet även främja en jämnare fördelning mellan kvinnor och män på olika befattningar.”

Denna motion, ärade kammarledamöter, är dagtecknad den 9 april 1976 och undertecknad av fru Margaretha av Ugglas. Den 18 mars 1976, tre veckor innan fru Margaretha af Ugglas inlämnade sin motion, behandlade inrikesutskottet just denna fråga. Det var en motion från vänsterpartiet kommunisterna. Moderaterna i inrikesutskottet var med om att avstyrka motionsyrkandet i inrikesutskottet och senare även avslå det i riksdagen. Vänsterpartiet kommunisternas motion 2149 yrkade i punkt 2 på åtgärder mot diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden eller, som det står i skrivningen, på ”att instruktioner som syftar till att bryta könssegregeringen på arbetsmarknaden utarbetas för arbetsförmedlingarna”. I stort sett samma krav som fru Margaretha af Ugglas ställde i sin motion några veckor senare hade hon alltså tidigare varit med om att avslå. Detta yrkande vann inget gehör hos majoriteten i inrikesutskottet, ty även moderaterna var med om att yrka avslag. Riksdagsmajoriteten gick på samma linje och följde utskottsmajoriteten. Till den majoritet som avsåg det kommunistiska yrkandet hörde även fru Margaretha af Ugglas.

Här inställer sig frågan om det så snabbt går att ändra uppfattning i en väsentlig politisk fråga, och vad som i så fall kan vara orsaken. Hur kan det gamla högerpartiets avläggare moderata samlingspartiet så snabbt göra ett kommunistiskt krav till sitt eget? Vad är orsaken till ett dylikt handlande: att den ena veckan vara med om att avslå ett yrkande från ett annat riksdagsparti – i detta fall vänsterpartiet kommunisterna – för att sedan någon vecka efter i en egen motion ställa samma krav som man varit med om att avslå? Ja, förklara det den som kan.

Jag kom att tänka på den gamle prästens ord till sin församling när han skulle söka förklara de många besynnerligheterna i vår värld: ”Kära bröder och systrar, underliga äro Herrens vägar.” Ja, underliga är även moderaternas vägar; om nu jämförelsen får göras med tanke på detta partis många olika turer i svensk politik i dag och inför valet i höst.

Då fru Margaretha af Ugglas motion behandlades i inrikesutskottet förklarade fru Margaretha af Ugglas vid justeringen att hon skulle avge reservation till förmån för sin motion och dess yrkande; alltså samma yrkande som moderaterna varit med om att avslå i riksdagen några veckor tidigare då det framförts av vänsterpartiet kommunisterna. Döm om min häpnad då jag får det färdiga utskottsbetänkandet – som vi nu behandlar

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

– i min hand och ser att där saknas den av fru Margaretha af Ugglas aviserade reservationen. Moderaterna i inrikesutskottet – fru Margaretha af Ugglas och herr Oskarson – har till det betänkande vi nu behandlar avgivit inte en reservation men en brasklapp i form av ett särskilt yttrande. Så långt sträckte sig deras mod – till ett litet till intet förpliktande särskilt yttrande.

Vad är då orsaken till detta handlande? Fick fru Margaretha af Ugglas inte sanktion av gruppledningen att göra reservationen? Vilket ljus skulle då ha tvingat den moderata riksdagsgruppen att rösta för ett för några veckor sedan av dem själva nedröstat kommunistiskt yrkande som nu tagits upp i en motion av fru Margaretha af Ugglas? Härom vet man inget, man kan bara förmoda.

Jag märkte inte att fru Margaretha af Ugglas yrkade bifall till sin motion. Jag kunde naturligtvis göra det från denna talarstol och se hur moderatgruppen uppträder den här gången. Men då jag misstänker att fru Margaretha af Ugglas i det fallet skulle stå ensam vill jag inte göra det. Inte heller kan man ta det gamla högerpartiets avläggare moderata samlingspartiets riksdagsgrupp på allvar, därför avstår jag från att yrka bifall till denna motion.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Då herr Gustav Lorentzon har låtit mitt namn klinga så många gånger i denna kammare måste jag få säga att jag var djupt besviken över att herr Gustav Lorentzon inte stödde mig i utskottsbehandlingen, och jag är lika besviken över att inte återfinna herr Gustav Lorentzons namn på det särskilda yttrandet som finns fogat till detta betänkande.

Ett litet tekniskt påpekande. Yrkandet i min motion gällde att man i den jämställdhetsförordning som finns aviserad i propositionen om kvinnor i statlig tjänst borde uppmärksamma arbetsförmedlingens nyckelroll i arbetet för jämställdhet mellan man och kvinna. Nu framgick det vid utskottsbehandlingen att det kanske inte var lämpligt att framhålla detta i jämställdhetsförordningen, eftersom den skulle handla om de interna verksinstruktionerna, dvs. hur verken skall handlägga den här propositionen. Men jag vill inte gå ifrån den ursprungliga tanken att vi bör uppmärksamma AMS nyckelroll.

Här finns alltså ett särskilt yttrande som mera överensstämmer med vänsterpartiet kommunisternas ursprungliga motion än med mitt yrkande i den motion som behandlades i utskottet. Därför är det synd att herr Lorentzons namn inte finns på det särskilda yttrandet.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja travestera ett gammalt uttryck: Inga förklaringar, min kära fru, det gör bara saken värre! Ja, det gör det faktiskt, fru Margaretha af Ugglas!

Jag har inte fått något erbjudande att sätta mitt namn på moderaternas

särskilda yttrande. Inte heller förhöll det sig så som det redogjordes för här.

Då det av fru Margaretha af Ugglas begärdes en reservation till den här frågan sade jag ifrån att vårt parti bara för några veckor sedan deklarerat sin ställning, då vårt förslag avslogs i riksdagen. Jag sade också att jag kommer att göra ett särskilt yttrande till den reservation som fru Margaretha af Ugglas kommer att avlämna och förklara den moderata gruppens uppträdande i det här fallet. Detta kan tydligen vara en orsak till att reservationen aldrig kom. Den saken känner fru Margaretha af Ugglas mycket väl till. Förklaringar i det här avseendet gör bara saken värre.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste som herr Lorentzon sade tyckte jag inte var riktigt trevligt. Den saken har inte på något sätt kommit till min kännedom.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fru Margaretha af Ugglas är mycket medveten om att det som jag tidigare sagt och vad jag nu säger stämmer. Hon var med på inrikesutskottets sammanträde och satt själv vid bordet när jag fällde de yttranden som jag nyss refererade till.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Till grund för det betänkande vi nu behandlar ligger utredningen om kvinnor i statlig tjänst. Den utredningen hade i uppdrag att för det första kartlägga situationen för kvinnorna i statlig tjänst, att för det andra bedöma vilka förhållanden som motverkar jämställdheten och att för det tredje föreslå åtgärder för att förbättra kvinnornas situation i det här avseendet. Jag tycker att utredningen i varje fall har gjort två viktiga konstateranden.

Det första är att huvudproblemet inte är att vi har en formell särbehandling av kvinnor och män, utan att det föreligger faktiska skillnader i kvinnors och mäns villkor. Det andra är att det inte med några enkla beslut går att på central nivå genomföra jämställdhet inom statsförvaltningen. Jag tycker att detta är viktiga konstateranden som man skall vara på det klara med och ta mycket stor hänsyn till.

Med detta som bakgrund har vi nu fått en proposition och förslag till åtgärder. Departementschefen delar utredningens synpunkter i flera fall och förordar ändringar på mycket vitala avsnitt. Bl. a. föreslås att en jämställdhetsförordning skall utfärdas för statsförvaltningen. Handlingsplaner skall tas fram av de olika myndigheterna. Resultatet av de handlingsplanerna skall sedan redovisas, utbildnings-, rekryterings- och informationsinsatser skall genomföras. Delegering och decentralisering av olika arbetsuppgifter skall vidtas, barn tillsyn skall ordnas på olika sätt osv. Jag skall inte tynga debatten mer med detta.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Departementschefen pekar också på att många av de frågor som det här gäller kommer att kunna regleras genom kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter sedan lagen om medbestämmande i arbetslivet trätt i kraft. Jag tror också att det är ett viktigt konstaterande. Vi bör hålla i minnet att vi här är inne på ett område där just arbetsmarknadens parter självklart är starkt engagerade. Därför bör vi kanske så långt möjligt överlåta åt dem att lösa dessa olika frågor. Jag skall efter detta övergå till reservationerna.

I reservationen 1 kräver vänsterpartiet kommunisterna att regeringen skall informera riksdagen om det resultat som jämställdhetsåtgärderna på den statliga arbetsmarknaden givit. Propositionen anger att myndigheterna i samband med de årliga anslagsäskandena skall redovisa hur långt dessa frågor har avancerat och hur långt man har kunnat främja jämställdheten mellan män och kvinnor. 1980 kommer det till en samlad bedömning över hela fältet, som också kommer att redovisas.

Utskottet anser därför att det är till fyllest med den redovisningen. Av denna anledning yrkar jag avslag på reservationen 1.

I reservationen 2 framför kommunisterna uppfattningen att propositionsförslaget om barntillsyn är otillräckligt. Propositionen föreslår som bekant att fr. o. m. den 1 juli 1976, under en försöksperiod av två år, barntillsynsersättning skall utgå till förälder som deltar i internatkurs. Vidare kommer, också under en tvåårsperiod, försök med barntillsyn i statlig regi att anordnas vid statens kursgård Sjudarhöjden i Sigtuna.

Utskottet anser att erfarenheterna av sådan försöksverksamhet är av stor betydelse och att riksdagen bör avvakta innan den går vidare. Sedan den pågående försöksverksamheten blivit utvärderad blir det säkerligen anledning att återkomma till denna fråga. Det är också möjligt att man delvis får ändra reglerna något.

Denna reform har säkert kommit för att stanna. Den är utan tvivel viktig för jämställdhetsfrågans lösning. Det kan vi nog alla vara överens om.

Därmed yrkar jag avslag på reservationen 2.

I reservationen 3 hävdar vänsterpartiet kommunisterna att olikheten mellan könen i statlig tjänst beror på skillnader i lönesättningen för män och kvinnor och att kvinnorna finns i speciella låglöneyrken. Reservanterna vill nu att riksdagen skall uttala sig för en löneutjämning mellan män och kvinnor. Herr Lorentzon sade i sitt anförande att kvinnorna fick lägre lön bara därför att de var kvinnor. Det är väl att skjuta över målet. Det finns i varje fall inte på LO-sidan något i avtalen som säger att kvinnor skall ha lägre lön. Över huvud taget togs beteckningen kvinna bort i avtalen redan i början på 1960-talet.

Utskottet anser att detta är avtalsfrågor som riksdagen skall överlåta åt arbetsmarknadens parter att komma överens om. Det finns flera starka skäl för det.

Därmed yrkar jag avslag på reservationen 3.

Också reservationen 4 är framställd av vänsterpartiet kommunisterna.

Enligt den reservationen vill vpk ha en minimiarbetstid införd – 20 timmar per vecka – för att man skall hejda arbetsgivarnas missbruk att systematiskt påtvinga de anställda så kort arbetstid att de inte får sociala förmåner m. m. Hittills förda förhandlingar har inte gett godtagbart resultat, enligt reservanterna. Riksdagen har avslagit samma yrkande flera gånger tidigare, och utskottet är inte heller i år berett att biträda den här begäran. Vi anser att det bör slutas avtal om denna fråga av berörda arbetsmarknadsparter. Självfallet kommer löntagarorganisationerna härvid att beakta de sociala förmånerna och reglerna för deras utbetalande. F. ö. utreds dessa frågor i skilda sammanhang.

Med detta yrkar jag avslag på reservationen 4.

Reservationen 5 av folkpartiet och reservationen 6 av centerpartiet och moderaterna tar upp frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering. Det här är en gammal fråga, som folkpartiet har motionerat om sedan 1970. Man yrkar på en parlamentarisk utredning, som skulle lägga fram förslag till lagstiftning. Också centerpartiet och moderaterna vill ha en utredning. Det är svårt att se vad som skiljer de här två reservationerna åt och om jag förstod herr Romanus rätt var folkpartiet berett att godta den reservation som centerpartiet och moderaterna har fogat till utskottets betänkande. Folkpartiet har alltså i flera år tagit upp frågan och lika regelbundet har riksdagen avslagit det här yrkandet om lagstiftning mot könsdiskriminering. Så sent som i höstas var den uppe till behandling, och då blev det avslag i riksdagen. Inte heller nu är utskottet berett att biträda reservationen. Motiveringen är bl. a. att jämställdhetsdelegationen har behandlat den här frågan och bestämt avrätt från lagstiftning.

Erfarenheterna från andra länder pekar heller inte på att lagstiftning skulle kunna lösa de här problemen och manar inte till efterföljd. Det var synd att inte fru Jonäng var med i Los Angeles; vi hade ju en föredragning inför utskottet om hur lagstiftningen i de här frågorna fungerade i USA. Om hon hade varit det är jag inte säker på att hon hade varit så övertygad om att lagstiftning är den rätta vägen.

Utskottet hävdar i likhet med departementschefen att man kan nå bättre resultat andra vägar än man kan genom lagstiftning mot könsdiskriminering. Bl. a. bör den jämställdhetsförordning som nämnts tidigare kunna medverka till en förbättring. Vi tror att de åtgärder som i övrigt föreslås i propositionen är av betydligt större vikt.

Vidare kommer det förslag vad gäller fri- och rättigheterna i grundlagen som skall behandlas av riksdagen senare i vår att ytterligare förbättra situationen. Avsikten är, som bekant, att man där skulle införa en förbudsregel, så utformad att lag eller annan föreskrift inte får innebära att någon medborgare missgynnas på grund av sitt kön. Vi tror att det är lättare att kontrollera efterlevnaden av en sådan regel än en lagstiftning mot könsdiskriminering, vilket erfarenheterna i andra länder tyder på. Utskottet menar också att de åtgärder som nu föreslås bör avvaktas.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i denna del, vilket innebär avslag på reservationerna 5 och 6.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

I reservationen 7 begär vänsterpartiet kommunisterna ett godkännande av det tjugopunktsprogram som återfinns i motionen 2149. Vidare yrkas bifall till motionen 2411, där man kräver att besvärinstanserna skall noga pröva överklagningsärenden ur kvinnofrågans synvinkel.

Vad först gäller yrkandet i motionen 2149 torde en del av det redan vara tillgodosett. I övrigt pågår ett ständigt arbete med att minska de faktiska skillnaderna i betingelserna för män och kvinnor, som jag nämnde inledningsvis, varför det inte finns skäl till bifall i detta avseende. Utskottet yrkar därför avslag på denna motion.

Vad vidare gäller motionen 2411 angående överklagningsärenden ur kvinnofrågans synvinkel finns det enligt utskottets mening ingenting som tyder på att besvärinstanserna vid avgörande i tjänstetillsättningsärenden skulle särbehandla eller diskriminera någon på grund av kön. Jämställdhet på detta område tror vi måste nås på helt andra vägar än den som kommunisterna här har föreslagit. Jag yrkar därför avslag på reservationen 7.

I övrigt yrkar jag bifall till inrikesutskottets hemställan i samtliga punkter. Jag vill dock säga att jag är tveksam när det gäller punkten 8, där man tar upp frågan om meritvärdering vid arbete i hemmet. Jag tror i likhet med herr Lorentzon och fru Hörnlund att de åtgärder som man eventuellt skulle kunna få till stånd kanske t. o. m. kan verka i motsatt riktning. Jag har liksom utskottet i övrigt ingenting emot att en utredning görs, men jag skulle vilja instämma i det särskilda yttrandet nr 2, som jag tidigare nämnt. Anledningen härtill är att jag tror att utredningen kommer att finna att den meritvärderingen måhända inte skulle slå på det sätt som motionärerna tänkt sig.

Till sist ett par ord om tidigare inlägg i debatten. Jag vill först i likhet med herr Romanus konstatera att fru Jonäng var litet onödigt om inte sur så dock negativ i sitt anförande. Tio minuter av inlägget gick ut på att tala om hur dåligt det var ställt i landet i det här avscendet, hur reaktionär vår regering var osv. Det fanns på det hela taget ingenting som var bra. Jag satt och funderade på vad fru Jonäng tänker föreslå att vi skall göra för någonting.

I en tredjedel av anförandet talade hon om att det var utmärkt att den här reaktionära regeringen nu hade lagt fram den proposition som vi har fått. Sedan konstaterade jag i likhet med herr Romanus att det enda positiva som kom gällde lagstiftning mot könsdiskriminering, en lagstiftning som för övrigt fru Jonäng trodde skulle vara svår både att åstadkomma och att följa. Nu tror jag inte att lagstiftningen är svår att åstadkomma, men däremot att den är oerhört svår att efterleva och kontrollera. Av den anledningen menar jag, som jag förut sagt, att vi inte skall ha någon lagstiftning på detta område. Vi löser inte frågorna genom att vara kritiska eller negativa utan genom att mera positivt försöka angripa dem, på det sätt som har gjorts i propositionen. Jag tycker också att vi skall avvakta erfarenheterna av de förslag som framlagts i propositionen.

Till sist skulle jag också i likhet med herr Lorentzon vilja säga några ord om motionen 2412 av fru af Ugglas. Jag skall inte gå in på de frågor som herr Lorentzon tog upp, eftersom han själv värtaligt utvecklade dessa. Men i samma motion yrkas att det i jämställdhetsförordningen bör ingå särskilda riktlinjer för arbetsmarknadsstyrelsen att i sin verksamhet även främja en jämnare fördelning mellan män och kvinnor på olika befattningar osv.

År 1974 hade vi i inrikesutskottet att behandla frågan om att tillsätta 100 arbetsförmedlare, som speciellt skulle ägna sig åt att hjälpa den kvinnliga arbetskraften. Av någon anledning motsatte man sig från moderat håll detta förslag. Visserligen var inte fru af Ugglas med på den reservationen, utan den hade avgivits av herrar Nordgren och Oskarson, men i den avstyrktes bestämt att särskilda åtgärder skulle vidtas inom arbetsförmedlingen för att hjälpa kvinnor till sysselsättning och även på annat sätt främja deras situation. Jag tycker i likhet med herr Lorentzon att moderata samlingspartiets handlande i de här frågorna verkar litet underligt – i den ena stunden säger man ett, i den andra stunden ett annat. Att ni vill ha lagstiftning har vi ju hört, men frågan är vad ni egentligen vill i övrigt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman hade svårt att se skillnaden mellan reservationerna nr 5 och 6. Men det är inte svårt. Folkpartiet föreslår att riksdagen skall begära en lagstiftning mot könsdiskriminering och att ett sådant förslag läggs fram och antas av riksdagen, medan reservationerna från centerpartiet och moderata samlingspartiet bara vill ha en utredning om saken, men inte är beredda att förorda en lagstiftning. Det är en väldig skillnad! Det är dock givet att vi, om vårt förslag faller, tycker att en utredning om saken ändå är ett framsteg i jämförelse med att säga nej helt och hållet som majoriteten vill.

Det är en betydelsefull skillnad, och jag beklagar därför att centerpartisterna och moderaterna är så tveksamma. Men eftersom vi anser att ytterligare utredning kommer att stärka vår sak, välkomnar vi en sådan.

Herr Nilsson i Kalmar sade att han vill gå andra vägar i stället för att genomföra en lagstiftning. Han nämnde därvid det som föreslås i propositionen, nämligen en jämställdhetsförordning, att myndigheterna skall göra upp planer osv. Men, herr Nilsson, det är inte några andra vägar, utan det är just sådana vägar som man skulle kunna gå med en lagstiftning. Skillnaden är bara den att kraven endast tillämpas för de statliga arbetsgivarna, medan vi vill sträcka ut samma krav till att gälla också de enskilda arbetsgivarna. Eftersom vi vill slå vakt om ett fritt näringsliv, anser vi att man skall ställa krav på arbetsgivarna, exempelvis kravet att de inte får könsdiskriminera någon, utan att de i stället skall vidta positiva åtgärder för att få till stånd bättre balans. Med

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

de instrument som vi i dag diskuterar kan man tvinga de statliga myndigheterna att vidta sådana åtgärder. Vi vill att man skall skaffa sig samma instrument för att tillvarata rättigheterna för dem som arbetar på den enskilda marknaden. Det är där skillnaden mellan oss ligger. Det är inte fråga om att använda andra instrument, utan vi vill ställa samma krav på enskilda och kommunala arbetsgivare som på statliga.

Även förslaget till fri- och rättighetsregler i grundlagen gäller bara det allmännas myndighetsutövning, men inte de enskilda arbetsgivarna.

Om inrikesutskottet på en eftermiddag – eller hur lång tid ni nu tillbringade i Los Angeles – kunde bilda er en uppfattning om den amerikanska lagstiftningens effekt, då är ni verkligt framstående! Jag tror ändå att ni kom fram till en förhastad slutsats. Som jag har sagt tidigare, tror jag inte det går att leta upp någon enda i de här frågorna engagerad människa i USA som skulle vilja vara av med den lagstiftningen. Visserligen är de inte nöjda med resultatet, men dessa har ändå varit betydande. Jag har tidigare redogjort för hur många miljoner företagen har ålagts att betala ut i retroaktiva löner, och att de har ålagts att utarbeta just sådana utvecklingsplaner som man nu vill göra t. ex. för televerket i Sverige.

Fru JONÄNG (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar sade att jag var negativ i mitt anförande. Jag tycker själv att jag var realistisk. Jag tog upp en hel del av de åtgärder som jag anser positiva i jämställdhetsdelegationens initiativ på olika områden – som jag har talat om här i kammaren vid tidigare tillfällen – och även andra positiva åtgärder, bl. a. den proposition som vi behandlar i dag. Men jag berörde naturligtvis också det som är mindre bra, eftersom jag inte tycker att åtgärderna är tillräckligt omfattande på detta område. Jag försökte med mina exempel visa på verkligheten sådan den är därför att jag finner det angeläget med självkritik i de här frågorna.

Jag vill också understryka vad jag sade allra sist i mitt anförande, att vi alla har ett ansvar när det gäller att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor i vårt land.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar argumenterade mot reservationerna vid betänkandet på det sätt utskottsmajoriteten gör, och det är klart att det är hans uppgift. Jag har ingenting emot det.

Han säger bl. a. beträffande reservationen 1 att den redovisning som är gjord och som kommer att göras är till fyllest. Men i propositionen är det faktiskt inte klart utsagt att informationen kommer att föras vidare till riksdagen. Möjligen kan det förutsättas att den samlade bedömningen av olika åtgärder som skall göras senast år 1980 kommer att redovisas. Det är om detta vi inte är helt överens. Informationen skall ske kontinuerligt, och det är det reservationen gäller.

När det gäller reservationen 2 om barntillsyn menar vi att det inte

behöver göras någon försöksverksamhet med den barnpassning för folk som skall skaffa sig utbildning som det här är fråga om. Alla som känner till hur verkligheten är vet att det inte behövs någon försöksverksamhet. Här är det fråga om att vidta åtgärder.

Vad beträffar reservationen 3 är det möjligt att herr Nilsson i Kalmar har missuppfattat mig. Han säger att jag hävdade att de låga lönerna för kvinnorna var någonting som var fastställt. Men vad vi menar är att det finns särskilda kvinnoyrken, där lönerna är låga. Det är här åtgärder bör kunna vidtas och statsmakterna skulle kunna gå före med gott exempel genom att riksdagen uttalar sig i frågan och ger regeringen order om hur den skall handla. Jag vet mycket väl att LO-avtalen inte säger att det skall vara lägre löner för kvinnor, men här är det speciella kvinnoyrken det är frågan om. Exempelvis inom byggnadsindustrin, där arbetarna själva bestämmer, har lönerna för de städerskor som arbetar på byggen höjts väsentligt i förhållande till vad som är rådande i andra liknande sammanhang.

Jag är mycket väl medveten om att det inte är några speciella kvinnolöner det är frågan om, men det finns speciella kvinnoyrken framför allt inom den privata industrin. Här skulle statsmakterna kunna vidta åtgärder om riksdagen beslutar i enlighet med det förslag som vi har fört fram.

Herr NILSSON i Kalmar (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl riktigt som herr Romanus säger att skillnaden mellan den reservation som folkpartiet resp. centerpartiet står bakom är att folkpartiet begär en utredning och vill ha en lagstiftning – det är klart utsagt i reservationen. Det är däremot inte uttalat i den andra reservationen, där man tycks avse bara en utredning. I så fall är frågan: Vad vill centerpartiet och moderaterna utreda för någonting? Är det bara en utredning för utredningens egen skull? Skall den inte ha något syfte? Det måste väl ändå finnas någonting bakom som gör att man vill ha en utredning.

Herr Romanus säger att vi just genom en lagstiftning skulle nå de mål som nu förs fram i propositionen. Det tror jag inte att vi skulle göra. I varje fall skulle flertalet av de åtgärder som här föreslås inte kunna åstadkommas den vägen. Att man sedan vill ha med den privata sektorn tycker jag är bra. Självklart bör förhållandena vara lika över hela arbetsmarknaden, och det bör vara en strävan som vi har gemensamt.

Sedan några ord till fru Jonäng. Hon ansåg att hon var realistisk i sitt första anförande då hon under två tredjedelar av tiden var kritisk mot förhållandena över huvud taget och påtalade att regeringen var reaktionär och gjorde för litet osv., för att sedan tycka att regeringens åtgärder var bra. Nu säger fru Jonäng att åtgärderna var otillräckliga. Men vad är det då för åtgärder fru Jonäng vill förorda? Under ett 15 minuters anförande ägnade fru Jonäng fem minuter åt att beskriva vad som behöver göras, och det var då bra att regeringen hade gjort någonting.

Fru Jonäng ville ha lagstiftning, det var det enda hon kom in på. Och så var det visst något om att vi gemensamt skulle hjälpas åt i hem och skola att skapa en bättre situation. Men i övrigt var det inte ett enda förslag från fru Jonängs sida för att komma till rätta med de otillräckliga åtgärderna. Sådana förslag efterlyser jag.

Till herr Lorentzon skall jag bara säga något om reservationen beträffande lönerna. Herr Lorentzon vill där att vi skall uttala oss i lönefrågan. Får jag fråga herr Lorentzon: Skulle herr Lorentzon tycka det vore lämpligt, om vi finge en borgerlig regering, att den också uttalade sig i lönefrågorna och bestämde hur det skulle se ut på arbetsmarknaden?

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för det uttalande som utskottets talesman gjorde, att det vore bra att få med den privata sektorn. Men jag förstår då inte att man avvisar vårt förslag om lagstiftning, för det är ju den enda chansen att få med den privata sektorn – att tvinga de privata arbetsgivarna att uppfylla de mål som man nu vill ålägga offentliga arbetsgivare. Det är just det som är vårt syfte.

En lagstiftning kan utformas på olika sätt. Den lagstiftning som vi har talat för skulle ge samma instrument gentemot de enskilda arbetsgivarna som vi nu får gentemot de statliga arbetsgivarna – att vi får en jämställdhetsförordning, att de skall göra upp jämställdhetsplaner och anta målsättning och tidtabell. Det är just de elementen som finns i den amerikanska lagstiftningen.

Jag tolkar den här propositionen från regeringen så att man i själva verket tycker att erfarenheterna från Amerika inte är så dumma, eftersom man har tagit fasta på dem, även om man t. v. bara gör det för den offentliga sektorn. Det är nästan en händelse som ser ut som en tanke, när man nu föreslår att televerket skall ha en särskild försöksverksamhet. Det mest uppmärksammade målet i USA enligt denna lagstiftning gäller just televerket. Det är bara det att televerket i USA råkar vara ett privat företag. Man har tvingat detta jätteföretag att göra upp jämställdhetsplaner – femårsplaner – för hur arbetsstyrkan skall vara fördelad på män och kvinnor i olika arbetstagarkategorier osv.

Den som inte tillhör inrikesutskottet får här överraskande upplysningar. Först hänvisar jag till meningsutbytet mellan herr Gustav Lorentzon och fru Margaretha af Ugglas. Sedan får vi höra hur en representant för utskottsmajoriteten instämmer i ett särskilt yttrande, som två andra ledamöter har undertecknat. Om nu herr Nilsson i Kalmar instämmer i vad som står i det särskilda yttrandet, varför finns då inte hans namn där?

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Kalmar frågade mig hur jag anser det skulle vara om det blev en borgerlig regering och hur denna skulle uppträda visavi lönefrågorna. Ja, i den reservation som vi har avgivit står

det bl. a.: "En förstahandsåtgärd måste vara att få till stånd en jämnare lönespridning, framför allt genom väsentligt förbättrade lönevillkor för de grupper av statliga tjänster till vilka kvinnor i regel är hänvisade. Den statliga lönepolitiken bör inriktas härefter."

Ett sådant krav kan givetvis ställas till vilken regering som helst. Även om det skulle bli en borgerlig regering, så anser jag att den svenska arbetarklassen och de folkliga organisationerna är så starka att det skulle vara möjligt att genomdriva detta krav.

Fru JONÄNG (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frågan om lagstiftning mot könsdiskriminering är det ju riktigt, som sägs här, att det finns en skillnad mellan reservationerna 5 och 6. I reservationen 6 anser vi ju att en utredning bör kunna underlätta ett ställningstagande framöver för eller mot en lagstiftning, och vi menar att under alla förhållanden skulle ett sådant utredningsarbete bli ett bra underlag för det fortsatta arbetet med jämställdhetsfrågorna.

Jag framhöll också i mitt anförande nödvändigheten av att det blir ett omfattande reform- och upplysningsarbete över huvud taget, för det är ju så som har framhållits av flera talare här i dag, att många av jämställdhetsproblemen beror just på gamla värderingar och attityder som vi har svårt att komma ifrån. Därför är inte minst upplysningsarbetet väldigt angeläget.

Jag berättade också om att i Centerns kvinnoförbund har vi försökt ta vårt ansvar på detta område med den treåriga kampanj som vi har bedrivit för att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor i samhällslivet, arbetslivet och hem- och familjelivet.

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Den här debatten och det kommande riksdagsbeslutet är inledningen till ett brett arbete som skall förändra traditionella förhållanden på de statliga arbetsplatserna.

I en del fall beror kvinnans sämre situation i arbetslivet på institutionella förhållanden, t. ex. bristen på utbildning, svårigheten att få barn-tillsyn och kanske framför allt själva arbetets uppläggning. I andra fall är orsaken inrotade vanor och attityder, ibland fördomar.

Det är en stor uppgift som förestår. Den kräver aktivt stöd från arbetsgivaren—staten, den kräver ett djupgående engagemang och insatser från verksledningar och andra beslutsfattare. Den kräver inte minst aktiva insatser och positiva attityder från de anställda och deras fackliga organisationer.

Mot den här bakgrunden är jag glad över det stöd som propositionen tycks få i riksdagen.

Med den insikt om det nödvändiga i ett brett upplagt arbete, som jag har redovisat i propositionen och som även riksdagens inrikesutskott tycks dela, måste jag uttala min skepsis inför folkpartiets krav på en

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

lagstiftning mot könsdiskriminering. Frågan har debatterats här tidigare. Utöver de invändningar som herr Nilsson i Kalmar anförde skulle jag vilja peka på två saker.

Herr Romanus ville – om jag uppfattade honom rätt – åberopa ILO såsom förspänd hans vagn när det gällde lagstiftning. Då kan jag upplysa herr Romanus om att vid en konferens som ILO hade i somras enades parterna – regeringar, arbetsgivare och personalorganisationer – om att avtal var en lämpligare form än lagstiftning när man skulle komma åt könsdiskriminering i arbetslivet.

Det andra som jag vill påpeka är att om vi hade ett undantagslöst förbud mot att särbehandla en individ på grund av kön, så skulle vi inte ha kunnat göra en rad saker till förmån för kvinnorna i arbetslivet. Det skulle t. ex. ha varit svårt att bedriva försöksverksamheten i Kristianstads län och fem övriga län för att ge kvinnor arbete i traditionellt manlig industri. Vidare skulle en sådan här regel direkt ha hindrat förstärkningen av arbetsförmedlingen med 100 tjänstemän som särskilt ägnar sig åt kvinnliga arbetssökandes problem. Och hade vi haft en regel som hindrar företagen att ta särskild hänsyn till en arbetssökandes kön vid rekrytering skulle vi inte ha kunnat tillåta kvoteringsregeln vid lokaliseringsstöd.

Det visar sig alltså att om man har en lagstiftning mot könsdiskriminering, så leder det ofta till att en könsdiskriminerande praxis måste fortsätta.

I denna proposition behandlas viktiga principfrågor för de statsanställda, både män och kvinnor. Utskottet tar upp ytterligare en viktig fråga, nämligen grunderna för anställning och befordran av statsanställda. Utgångspunkten är utredningens förslag att möjligheterna bör prövas att tillmäta tillsyn av minderåriga barn under vissa perioder värde vid bedömningen av vederbörande tjänstemans förtjänst och skicklighet. Utskottet anser att denna fråga bör utredas, och jag har ingenting emot att så sker. Samtidigt vill jag emellertid understryka att det är en komplicerad fråga, något som också utskottet redovisar och som ännu klarare framgår av det särskilda yttrandet.

Ett speciellt problem är att grundlagen uppställer bestämda gränser för meritvärderingen. Den måste avse förtjänst och skicklighet och andra sakliga grunder. I detta sammanhang är det av värde att konstatera att varken utredningen eller inrikesutskottet ifrågasätter att den statliga utnämningpolitiken sker på annat än sakliga grunder. Det gör däremot herr Burenstam Linder. I ett tal i lördags, samma dag som Gösta Bohman kräver större ärlighet i den politiska debatten, begår hans vice partiledare ett sällsynt ohederligt utfall mot socialdemokratin genom att påstå att det är partiboken och inte meriterna som avgör vilka som får jobb i departement och myndigheter. Särskilt mot bakgrund av den diskussion vi för här i dag finner jag det angeläget, herr talman, att jag som ansvarig för regeringens politik på detta område tillbakavisar herr Burenstam Linders beskyllningar. Vårt tillsättningsförfarande utgår från den grundlags-

fästa regeln om förtjänst och skicklighet. I den mån undantag görs gäller det enbart några tiotal tjänster, där befattningarna är intimt förknippade med den politiska maktutövningen. Detta är helt förenligt med grundlagen. Jag måste beklaga att herr Burenstam Linder utan att ge några som helst belägg för sina påståenden på detta sätt misstänkliggör kompetensen och meriterna hos tiotusentals statstjänstemän.

Och ännu allvarigare är enligt min uppfattning det uttalande som herr Burenstam Linder i samma tal gjorde om att regeringens anställningspolitik skulle ha lett till att medborgarna här i landet inte behandlas lika av statliga verk och myndigheter. Om detta uttalande tas på allvar, så innebär det att rättssäkerheten och ovälden i statens behandling av medborgarna systematiskt och medvetet skulle åsidosättas av partipolitiska skäl. Det är en oerhört grov anklagelse, inte bara mot regeringen utan också mot alla tjänstemän som har att sköta samhällets service gentemot allmänheten.

Om kravet på ärlighet i vår politiska debatt skall ha någon mening bör herr Burenstam Linder omedelbart redovisa det material som styrker hans påståenden – eller också ta tillbaka dem och be de statsanställda om ursäkt!

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Innan Kjell-Olof Feldt och Staffan Burenstam Linder förlorar sig i den nya uppvisning i ärlighet och saklighet, som vi nu har att se fram emot, vill jag påminna herr statsrådet om att jag ställde tre frågor – kanske av något mer begränsad räckvidd – som jag är tacksam att få svar på. Den första var huruvida Kommunaltjänstemannaförbundets önskan om en utredning av de kommunalt anställdas villkor kommer att tillgodoses. Den andra frågan var huruvida även de statliga bolagen kommer att göra en redovisning av framstegen när det gäller anställda kvinnor och män, eller om det bara är de statliga myndigheterna som skall redovisa det. Min tredje fråga slutligen var om vi kan räkna med att regeringen varje år offentliggör en sammanställning av framstegen.

Sedan skall jag som en replik till statsrådet Feldt ta upp de två invändningar han hade mot en lagstiftning. Statsrådet sade att i ILO hade parterna enats om att man i första hand skulle arbeta med avtal i stället för med lagstiftning. Parterna på arbetsmarknaden vill väl nästan alltid försöka lösa frågorna själva med hjälp av avtal, i stället för att få en lagstiftning över sig. Men på det här området har de inte lyckats. Nu borde det vara dags att inskrida med bestämmelser och inte ge dem längre tid. I det uttalande som gjordes av ILO i aktionsplanen den 25 juni 1975 finns det stöd för en lagstiftning. I artikel 5 säger man t. ex. att åtgärder skall vidtas för att förbjuda uppställande av villkor angående de sökandes kön vid offentliga tillkännagivanden om anställning, dvs. platsannonser, för att ta ett exempel. Det finns flera.

Statsrådet Feldt sade också att en lagstiftning kan försvåra de positiva åtgärder man vill vidta. Ja, det kan den, om den är utformad på ett

olämpligt sätt. Men vi har inte föreslagit att man skall utforma lagstiftningen på ett olämpligt sätt utan att lagstiftningen skall möjliggöra positiva åtgärder. En sådan lagstiftning har man t. ex. utformat i Amerika, så var den norska arbejderpartiregeringens förslag utformat, och så är det förslag till fri- och rättighetsförklaring utformat som den svenska regeringen lagt fram. Där stadgas det just förbud mot särbehandling, med undantag för en särbehandling som syftar till att skapa jämställdhet. Herr Feldts egen regering har alltså visat att man kan utforma lagstiftningen på ett område så. Då skulle man också kunna göra det när det gäller enskilda arbetsgivare. Vi vill att man skall utsträcka de krav som herr Feldt nu ställer på de offentliga myndigheterna till att också gälla de enskilda arbetsgivarna.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har bara repliktid till mitt förfogande för att diskutera den mycket viktiga och speciellt betydelsefulla fråga som jag tog upp i ett inlägg i lördags.

Statsrådet Feldt hänvisar till grundlagens krav. Låt oss då påminna oss hur socialdemokraterna trots t. ex. moderata protester ändrade det stadgande som fanns i den gamla grundlagen om att utnämningar skulle ske på grundval av förtjänst och skicklighet. Det ville man inte ha kvar. Man ändrade detta och talar nu i stället om sakliga skäl såsom förtjänst och skicklighet.

Jag tror att det skett en betydelsefull förändring i socialdemokraternas inställning till hur dessa frågor skall handläggas. I ett av de senaste numren av Tiden kan man läsa en argumentering för mer av en socialistisk förvaltning. I Näringspolitisk rapport, som den socialdemokratiska kongressen antog i höstas, beklagade man sig över att företagsledare hade för mycket av borgerliga värderingar. Man sade att det skulle till en alldeles speciell utbildning av företagsledare i den socialistiska läran.

Man kan också finna en hel del praktiska exempel på detta fenomen. Ta t. ex. hur offentliga utredningars kanslier tillsätts. Här borde verkligen skicklighet och förtjänst vara avgörande. I stället finner man i dessa kanslier en ganska så kraftig socialdemokratisk inställning.

Ett annat exempel är de lokalradiochefer som styrelsen för Sveriges Radio utnämnt. De står enligt pressrapporter regeringen nära.

Ytterligare ett exempel är när Alva Myrdal säger att de gamla lärarna måste dö ut innan den socialdemokratiska skolan kan införas.

Herr Feldt kan vara förvissad om att jag som riksdagsman ofta mottar telefonsamtal och brev från personer som säger att de med tanke på den arbetsmiljö som råder i departementen inte längre vågar erkänna sig tillhöra något annat parti än det socialdemokratiska.

Jag vill också fästa statsrådets uppmärksamhet på att SACO/SR under senare år i hög grad kommit att intressera sig för denna fråga från mera fackliga synpunkter. Man har, med utgångspunkt i sina egna intima kunskaper om förhållandena, tillsatt en arbetsgrupp för att utreda vad som

kan göras. Om SACO/SR med utgångspunkt i sina erfarenheter kommer fram till att allt här inte är som det borde, skulle statsrådet då erkänna att det är ett missförhållande?

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Det är möjligt att herr Burenstam Linder hade kort tid på sig, men det borde ändå ha varit möjligt för honom att på dessa minuter på en enda punkt tala om det som han verkligen sade i lördags, det angrepp han gjorde på regeringen, på de statsanställda och på deras sätt att sköta sitt arbete. Han talade nu i stället om artiklar i tidskriften Tiden och om rapporter till socialdemokratiska partikongressen. Han talade om utredningskanslier, om beslut i styrelsen för Sveriges Radio, om uttalanden av Alva Myrdal och om telefonsamtal från departements-tjänstemän. Men på vilket sätt bestyrker detta de anklagelser som herr Burenstam Linder gjorde i lördags att man i regeringens beslut har frångått grundlagens krav när det gäller anställning av statliga tjänstemän? På vilken punkt visar det att man inte längre behandlar svenska medborgare lika?

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Däremot frågar herr Burenstam Linder: Om SACO skulle ha funnit att regeringen har brutit mot vår grundlag, skulle jag då inte vara beredd att ändra mening? Ja, herr Burenstam Linder, TV:s rapport uppmärksammade – och jag förstår det – de uttalanden som herr Burenstam Linder gjorde i lördags. Efter en intervju med herr Burenstam Linder frågade man en SACO-anställd – direktör Styrbjörn von Feilitzen i Jurist- och samhällsvetareförbundet – om hans mening. Han sade enligt en utskrift som jag har här att det "i dag inte finns någon grund för påståendet att tjänstetillsättningar inom de statliga ämbetsverken skulle ske på politisk grund. Skulle våra medlemmar ha gjort den iakttagelsen skulle vi ha fått kännedom om saken och reagerat." Jag får ta det som ett uttryck för SACO:s uppfattning om hur regeringen sköter den här frågan.

Herr talman! Jag tycker det var en beklämmande uppvisning av en politiker som springer ifrån det ganska stora ansvar han har.

Herr BURENSTAM LINDER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte misstänkliggjort tiotusentals tjänstemän; jag har i stället tagit upp till diskussion huruvida dessa tiotusentals människor upplever det som om befordringsärenden i lika hög grad som tidigare regleras utan partipolitiska hänsyn. Jag har inte heller sagt att myndigheterna inte behandlar människor lika. Jag har sagt att om man verkligen utnämner personer utan hänsyn till partipolitiska meriter – annat än i ett utomordentligt begränsat antal fall – och mera efter saklighet, kunnet, förtjänst och skicklighet kommer den byråkrati som i dag i så hög grad diskuteras att mera kunna vara till medborgarnas service.

Om det är någon som springer ifrån sitt ansvar är det verkligen herr Feldt, som inte vill klart deklarerat att om företrädare för SACO/SR gjorde gällande att här är det inte som det bör vara, kommer han att erkänna

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

att de ord han just har fällt inte är korrekta. Statsrådet har till skillnad från mig möjlighet att komma tillbaka i en replik, och då har han chansen att verkligen säga ifrån på den här punkten.

Hur herr von Feilitzen har yttrat sig i radio och TV är en fråga. Men jag läste vad han yttrade i Aftonbladet dagen efter, och jag konstaterar där en intressant förändring i det tonfall han anslog. Jag tror att jag utan att göra mig skyldig till några indiskretioner kan tala om för herr Feldt att SACO/SR på senare tid i så hög grad har observerat detta missförhållande i samhället att man t. o. m. har tillsatt en arbetsgrupp för att fundera på vilka ställningstaganden som från facklig synpunkt är rimliga när man möter dessa för medborgarna oroande fenomen. Jag tror inte heller att jag gör mig skyldig till någon indiskretion om jag säger att en av de pådrivande i det sammanhanget tycks ha varit en av de personer som yttrat sig här de senaste dagarna.

Jag anser att SACO/SR:s syn på detta kan bli föremål för ytterligare belysning. Men jag vill verkligen att statsrådet Feldt skall begagna sin möjlighet till replik och säga, att om företrädare för denna fackliga organisation hade den uppfattning jag här försökt redogöra för så är det någonting allvarligt i samhället. Vill statsrådet hålla med om det? Är det t. ex. på det sättet – rätt eller fel, men det har sagts mig så – att man i försvarsdepartementet icke längre utlyser tjänster i den omfattning som tidigare utan har där inlett ett annat anställningsförfarande?

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Herr Burenstam Linder säger att han har inte anklagat statstjänstemännen för någonting. Han säger så här, enligt Rapports utskrift: "En viktig uppgift för en borgerlig regering det är att värna respekten för saklighet och sakliga meriter och på det viset bidra till att göra myndigheterna till organ i alla medborgares tjänst."

I dag har man således inte respekt för saklighet och sakliga meriter. Detta har lett till att myndigheterna inte längre är organ i alla medborgares tjänst. Så uttrycker man sig när man vill uttrycka sig försåtligt, men man skapar ändå ett intryck, och ett intryck som utan tvivel lämnats i denna intervju.

Nu har herr Burenstam Linder inga ytterligare repliker, och jag tror att det är tur för honom, herr talman. Det var ju sin egen bedömning han gjorde i detta tal. Det var herr Burenstam Linder som anklagade regeringen för att använda partiboken och inte de sakliga meriterna. Något underlag för denna sin bedömning har han inte lämnat. I stället säger han att han har gjort sig skyldig till vissa indiskretioner genom att nämna en arbetsgrupp som skulle ha tillsatts inom SACO/SR.

Herr Burenstam Linder säger att det kommit till hans kännedom att man inte utlyser tjänster i samma utsträckning som tidigare i försvarsdepartementet. Det är den enda konkreta uppgift som herr Burenstam Linder kunnat lämna under de minuter han ändå slösar bort i talarstolen när det gällde att visa att någonting kunde tjäna som underlag för det

här angreppet.

Om det är så att SACO/SR med regeringen vill diskutera de grunder som enligt vår författning skall gälla vid tillsättning av tjänster och befordran så är man välkommen till mig med den diskussionen. Men, jag får upprepa det, herr talman, som en uppvisning i ärlighet och saklighet i vår politiska debatt är det en beklaglig utveckling som moderata samlingspartiet uppvisar, samtidigt som partiledaren vädjar till de andra partierna om ärlighet och saklighet. Det blir ju inte resultatet av den här sortens utfall, herr Burenstam Linder, särskilt som ni dessutom söker fly undan en sakdebatt som jag inbjöd till här i dag.

Herr talmannen anmälde att herr Burenstam Linder anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Med viss förvåning har jag lyssnat till den debatt som nu senast förts. Jag har litet svårt att förstå hur egentligen den fråga som herr Feldt diskuterat med herr Burenstam Linder om kunde inrymmas i rubriken "Kvinnor i statlig tjänst". Men eftersom frågan kommit upp om hur tjänstetillsättningar sker vill jag bara erinra kammarens ledamöter om att det finns en motion från moderat håll som yrkar att man skall deklarerat vilka tjänster som är politiska.

Det är ju klart att en regering har behov av att ha vissa tjänster som är renodlat partipolitiska. Det skall klargöras vilka tjänster det är fråga om och man skall i övrigt ha ett ansökningsförfarande där det blir tillfälle till offentlig insyn i vilka som har sökt och där man utifrån kan kontrollera hur tjänstetillsättningarna äger rum.

Den motionen har ännu inte behandlats, och jag hoppas att vederbörande utskott finner anledning att pröva detta förslag positivt; jag tror att alla parter skulle tjäna på en sådan anordning.

I den nu aktuella frågan, herr talman, skulle jag vilja säga att det är bra för varje arbetstagare att känna sig uppskattad och att bli befordrad, det är stimulerande och kan betyda mycket för personlighetsutvecklingen. Jag har i motion nr 857 påstått att det framför allt är män som blir delaktiga av denna stimulans oavsett om utbildningsnivån är densamma för män och kvinnor. Jag stöder detta påstående på många fakta, bl. a. på en utredning som SACO/SR nyligen har gjort och som visar att av heltidsarbetande akademiker finns tre år efter examen 17 % av männen och 37 % av kvinnorna i de lägsta löneskikten, medan 25 % av männen resp. 8 % av kvinnorna finns i de högsta löneskikten. Dessa siffror gäller för hela arbetsmarknaden, men de stämmer också tyvärr för den separat redovisade statliga sektorn. Det visar hur dåligt jämställdheten mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden fungerar i praktiken. Det är min förhoppning att den proposition som nu har behandlats och som riksdagen skall ta skall få några praktiska konsekvenser ute i arbetslivet. Jag tycker att många uttalanden som har gjorts i utskottsbetänkandet är väldigt

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

vaga, och jag hyser därför tveksamhet om vad det konkreta resultatet skall bli.

En viktig fråga är att man får ett ökat hänsynstagande från arbetsgivarens sida till den anställdes familjesituation, och staten har väl här en särskild skyldighet att föregå med gott exempel. Jag har därför i motionen föreslagit en större rörlighet i fråga om arbetstider och en vidareutveckling av flexitidssystemet så att det skulle sträcka sig inte bara över arbetstiden per dag utan även över dagar, veckor och månader. Jag tycker att utskottet har skjutit frågan ifrån sig på ett enkelt sätt genom att hänvisa till den förordning som är utgiven om flexibel arbetstid hos statliga myndigheter. När man tar del av den korta, kärnfulla författningstexten finner man att avsikten inte alls är att ta hänsyn till en enskild arbetstages speciella familjesituation, utan här gäller det en generell lösning för de olika arbetsplatserna. Det var faktiskt inte alls vad jag syftade till i min motion.

Jag tänker inte framställa något yrkande i detta sammanhang, herr talman, men jag är helt övertygad om att tanken med ökad flexibel arbetstid är någonting som måste utvecklas och det kommer säkert så småningom. Det är bara synd att man inte uppmärksammat frågorna på ett tillräckligt preciserat sätt.

Det är också viktigt att chefsutbildningen anpassas till organisationen av arbetslivet så att cheferna får en känsla för den underställda personalens krav på arbetsstimulans och så att man får en personalrekrytering utan könsrollsfördomar. Jag tycker att utskottet har tagit fasta på dessa synpunkter, och det finns väl vissa förhoppningar om att något skall hända.

När det sedan gäller frågan om en omprövning av chefsrollen som sådan kan jag i utskottsbetänkandet eller propositionen inte hitta så mycket konkret. Jag har i motionen gjort gällande att det är svårt för kvinnor att åta sig en chefsroll, beroende på att man av tradition räknar med att den som åtar sig ett chefsarbete skall acceptera att arbeta praktiskt taget hur mycket som helst. Det kan vara svårt att i en chefsposition ägna så mycken tid åt sitt arbete om man därtill har en familj, som det ju anses att kvinnan skall ha ett visst ansvar för. Det behövs en omprövning av vad som skall krävas i ett chefsarbete. På den punkten kan jag inte hitta någonting konkret i propositionen eller i utskottsbetänkandet, och det tycker jag är synd. Men jag hoppas att också den frågan kommer att beaktas så småningom.

Vi riksdagsmän har stor benägenhet att stå i talarstolen och yttra alla möjliga saker om hur det bör vara i arbetslivet, om arbetarskyddssynpunkter, arbetstidsregleringar osv. Men när det gäller hur vi ordnar det för oss själva, kanske inte för oss som riksdagsmän men för vår personal, tycker jag verkligheten lämnar en del övrigt att önska. Jag vet att det nu sitter en utredning som skall se över personalorganisationen. Det som sipprat ut hittills från den utredningen tycker jag inte tyder på att man är särskilt positivt inställd till den kvinnliga personalen här i riks-

dagen, dess befordringsmöjligheter och dess chanser att vidareutvecklas. Nu hoppas jag att det beslut riksdagen fattar också kommer att ha en positiv effekt på det arbetet.

Jag skulle vilja ta ett litet praktiskt exempel ur verkligheten i ett riksdagsutskott. En av kontorsassistenterna där är utomordentligt väl kvalificerad. Hon är god stenograf och kan flera språk. Det hände sig att vaktmästaren i utskottet blev sjuk och vi skulle få en ersättare. Då fick dottern till den nämnda kontorsassistenten det jobbet som ett vikariat. Det var inget fel på henne. Hon åtog sig jobbet och klarade det utmärkt, men hon hade självklart inte någon utbildning. Nu visade det sig att de hade ungefär samma månadslön – den utomordentligt högt kvalificerade mamman och dottern, som praktiskt taget kom in direkt från gatan utan någon utbildning. Man frågar sig: Är det verkligen riktigt att vi har en sådan lönepolitik att det inte skall löna sig att kvalificera sig och förkovra sig?

Jag skulle vilja sluta med att säga, herr talman, att det jag i motionen föreslagit om en objektiv arbetsvärdering tycker jag är en fråga som man borde ha ägnat litet intresse åt i utskottet. Men jag har icke kunnat finna att man över huvud taget har nämnt det. Man har ägnat stort intresse åt meritvärdering av hemarbete, och det må vara hänt. Men en objektiv arbetsvärdering av olika sektorer av arbetsmarknaden – främst den statliga – är ett gammalt önskemål som jag verkligen tycker att det är hög tid att förverkliga. Fick man en sådan tror jag att man skulle ompröva lönesättningen för många kvinnliga befattningshavare.

Fru FRÆNKEL (fp):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande – som vi nu behandlar – finns en passus som det, enligt min mening, är mycket glädjande att ett enhälligt utskott ställt sig bakom, och det är den som gäller meritvärdering av arbete i hemmet. Det är en fråga som diskuterats gång efter annan här i riksdagen. Folkpartiet har många gånger motionerat i ärendet. I inrikesutskottet behandlades en motion i den här frågan av mig och Billy Olsson, folkpartiet, den 19 november 1975. I den motionen framhöll vi att många svenska kvinnor förlorar meriteringsår under en mycket aktiv del av sitt liv just på grund av barnsörd och hemarbete med uppfostran av barn. Då dessa kvinnor, efter det att barnen vuxit upp, söker tjänst i konkurrens med sina jämnåriga kolleger, som inte vårdat sina barn på heltid, finner de sig distanserade och blir ofta helt utslagna.

Socialdemokraterna har alltid tidigare ställt sig oförstående till en sådan utredning. Jag kan dela statsrådet Feldts åsikter att det kan bli en komplicerad utredning, för det är många frågor som bör tas upp. Nu räknas t. ex. vård av andras barn i somliga fall som merit vid intagning till vissa utbildningar, och vård av både egna och andras barn räknas som merit vid intagning till andra utbildningar. Men om nu utredningen kommer till det resultatet att den som vårdar barn eller anhörig i merit-

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

hänseende skall få tillgodoräkna sig detta vid ny- eller återinträde på arbetsmarknaden, så kommer det helt säkert att innebära att männen i ökad omfattning kommer att åta sig vårdande uppgifter. Därmed tar vi ett steg i rätt riktning mot en önskad omvärdering av könsrollerna.

Jag delar inte alls de farhågor som framförts i det särskilda yttrandet nr 2 att kvinnor skulle kunna lockas att stanna hemma under längre perioder. Kvinnor är i dag självständiga varelser som tar ansvar för sitt liv och vill ha valfrihet att antingen gå ut i arbetslivet eller, om det finns en ekonomisk möjlighet, stanna hemma och vårda sina barn.

Men vad som oroar mig är att utredningen skall ske inom ramen för pågående eller aviserat utredningsarbete på jämställdhetsområdet.

Precis som fru Jonäng och fru af Ugglas tidigare påpekat beslöt riksdagen den 19 november 1975 efter lottdragning på förslag av inrikesutskottet att en parlamentarisk utredning i jämställdhetsfrågor skulle tillsättas. Men ingenting har hörts vare sig om en tillsättning eller om några direktiv för en sådan utredning. Jag måste fråga om socialdemokraterna blev så chockade att t. o. m. arbetet i den lilla delegationen lamslogs. Vårens aviserade sammanträde med den stora delegationen har inställts och inget nytt sammanträde har utlysts. Utredningen om de deltidsanställdas villkor är på remiss. Vad jag kan se är det allt nytt som skett under året som följer efter kvinnoåret.

Jag hoppas verkligen att delegationen inte tycker att sexualbrottsutredningens förslag om sexuella övergrepp är något förslag till framsteg i jämställdhetsfrågor. Den bygger i sanning på gamla principer i rättspraxis. Den ger inte kvinnan någon rätt till självbestämmande i sexuell avseende utan motverkar hennes strävan till ett naturligt mänskligt umgänge med män. I de regler som föreslås respekteras inte kvinnans rätt att säga nej till samlag. Det framställs väl ett förslag i denna fråga som vi senare kommer att få diskutera i den här kammaren.

I Mexico City skrev Sveriges delegation under världsaktionsplanen. Där står följande:

”§ 27. Rekommendationerna för nationella åtgärder i denna plan riktas i första hand till regeringarna och till alla offentliga och privata institutioner, kvinno- och ungdomsorganisationer, arbetsgivare, fackföreningar, massmedia, folkrörelser och andra organisationer, politiska partier och andra grupper.”

Världsaktionsplanen har varit ute på remiss till alla de här uppräknade grupperna och vi har för länge sedan lämnat förslag till åtgärder.

”§ 28. Eftersom kvinnornas behov och problem varierar i olika samhällen, kulturer och regioner, bör varje land fastställa sitt eget nationella handlingsprogram och ange sina egna mål och prioriteringar i anslutning till världsaktionsplanen.”

Det hade väl varit lämpligt att den beslutade utredningen hade tillsatts och att den som sin första uppgift fått att på grundval av övriga paragrafer i världsaktionsplanen fastställa Sveriges nationella handlingsprogram. Det är snart ett år sedan världsaktionsplanen skrevs under och ett halvår

sedan beslutet om utredningen togs. Jag vädjar nu till regeringen att inte lägga allt på is och inte skjuta meritvärderingsfrågan på en oviss framtid.

När det gäller könsrollsfrågor så måste grytan hållas kokande så att man inte faller tillbaka i slentrianmässigt tänkande.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 5 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr statsrådet FELDT:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få tillfälle att gottgöra en försummelse mot herr Romanus. Han ställde några frågor till mig som jag skulle vilja besvara. Den första var vad man kan tänka sig skall ske på det kommunala området – huruvida kommunerna och landstingen som arbetsgivare kommer att starta något arbete som liknar det som vi nu kommer att besluta om på det statliga området.

Jag kan inte ge något svar på den frågan. Men jag antar att riksdagens beslut kommer att få stor betydelse för hela vårt samhälle när det gäller frågan om hur de här syftena och de krav som statsmakterna nu ställer skall förverkligas på andra områden.

Den andra frågan gäller statliga företag – huruvida man kan förvänta sig att det skall lämnas någon liknande offentlig redovisning av planer och resultat när det gäller ett arbete för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor anställda i de statliga företagen.

Här pågår just nu, som framgår också av utskottets betänkande, ett arbete inom det s. k. utvecklingsrådet för statsägda bolag. Rådet har i februari i år presenterat ett arbetsprogram och kommer under året att gå ut med ytterligare information på detta område. Vidare skall utvecklingsrådet under 1977 följa upp vidtagna åtgärder.

Jag utgår ifrån att detta arbete kommer att bedrivas under den öppenhet och offentlighet som kännetecknar politiken i övrigt inom de statliga företagen.

Den sista frågan, om formerna för regeringens redovisning, är kanske något för tidigt väckt. Den tanke som jag har är att till riksdagen skall lämnas en redovisning av det arbete som pågår i anslutning till budgetpropositionen. Det ter sig ganska naturligt att där göra vissa summeringar. Det kan också vara fråga om åtgärder som kräver riksdagens beslut. Huruvida man sedan skall trycka särskilda böcker i frågan lämnar jag öppet just nu.

När jag lyssnade till herr Romanus beskrivning av lagen *mot* könsdiskriminering, som herr Romanus vill ha, fick jag det intrycket att det snarare är en lag *om* könsdiskriminering, dvs. diskriminering av män för att öka jämställdheten för kvinnorna. Men varför då i all sin dar kalla den lagen för något helt annat än vad den i själva verket är avsedd att vara?

Herr talman! Jag vill också tillfredsställa fru Kristenssons nyfikenhet på en punkt. Fru Kristensson frågade varför jag tog upp herr Burenstam

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Linders påstående om utnämningsspolitiken och de statsanställdas sätt att sköta sitt arbete. Svaret är att 42 % av de statsanställda är kvinnor. Jag tycker det är utmärkt väl på sin plats i en diskussion i Sveriges riksdag om de statsanställdas arbete att sådana här svepande anklagelser blir granskade och bemötta.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för de här svaren av statsrådet Feldt, som jag i stor utsträckning tycker är positiva.

Jag är medveten om att man får ta upp dessa frågor i varje kommun, och det kommer vi från folkpartiets sida att göra i den mån det inte har skett. På många håll har vi redan gjort det.

Utgångspunkten för min fråga var emellertid att Kommunaltjänstemannaförbundet hos regeringen har begärt att det skall göras en mera övergripande utredning. Vi har en lagstiftning som reglerar den kommunala verksamheten och kommunaltjänstemännens arbetsförhållanden. Den lagstiftningen innehåller inte samma krav på jämställdhet som finns på den statliga sidan. Därför tänkte jag att om nu regeringen har fått en påstötning, skulle regeringen kanske också kunna göra något. Jag hoppas fortfarande på det, även om jag inte fick något besked på den punkten.

När det gäller statliga bolag – sådana finns ju även utanför Statsföretag – var min fråga mera preciserad till om de skall ha samma skyldigheter som de statliga myndigheterna, som varje år skall lämna en redogörelse. I och för sig är det lovvärt att redovisningen förutsätts ske under öppenhet, men regeringen kunde också begära detta. Varför skall man ställa mindre krav på statliga bolag än på statliga myndigheter när det gäller personalpolitiken? På den tredje punkten, som gällde regeringens redovisning, är jag tacksam för svaret. Det förhållandet att redovisningen skall ske i anslutning till budgeten betyder att den skall ske varje år. Det är bra. Det kan vara onödigt, det tycker jag också, att här precisera om man dessutom skall ge ut någon särskild bok.

Slutligen frågar statsrådet Feldt varför vi inte kallar det som vi begär en lag om könsdiskriminering i stället för en lag mot könsdiskriminering. Det är väl ändå en något yrvaken frågeställning – och dessutom inte särskilt central. Den lagstiftning som finns på det här området och som funnits i tio år, nämligen i Amerika, innefattar bestämmelser mot könsdiskriminering och ger dessutom utrymme för positiva åtgärder för att upphäva effekten av tidigare diskriminering. Det är när man anför som argument mot en lagstiftning att den skulle försvåra sådana positiva åtgärder som jag säger: Det beror på hur lagstiftningen utformas. Men enligt vår uppfattning skall den innehålla både bestämmelser som man kan använda för att hävda sin rätt när man anser sig diskriminerad och sådana bestämmelser som gör det möjligt för myndigheterna att kräva positiva åtgärder av företagen – sådana positiva åtgärder som vi nu kräver av de statliga myndigheterna. Vårt enkla krav är alltså att de enskilda och kommunala arbetsgivarna skall åläggas samma sociala ansvar som

vi nu ålägger de statliga myndigheterna. Vad vi sedan kallar lagen gör detsamma. Men frågan är varför inte regeringen vill vara med om att utsträcka det här ansvaret också till de enskilda arbetsgivarna.

Fru NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Särbehandlingen av kvinnorna inom den statliga sektorn har behandlats av många talare. Jag vill ta upp den grupp av kvinnor som har den sämsta ställningen i arbetslivet, inom såväl den privata som den offentliga sektorn, nämligen de deltidsanställda kvinnorna. De deltidsarbetande har under de senaste åren varit föremål för många utredningar. Av samtliga utredningar framgår att ingen annan grupp inom arbetslivet utnyttjas på ett så otillbörligt sätt ur alla synpunkter som de deltidsarbetande.

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor, som står för den mest omfattande utredningen hittills, slår i sin rapport fast att deltidsarbete kan innebära allt från en till 34 timmar i veckan och allt från enstaka dagar i veckan eller månaden till halvtid eller mer varje dag eller enstaka fulla arbetsdagar. Oregelbundna arbetstider är mycket vanliga. Många vet exempelvis inte minst en vecka i förväg när och hur de kommer att arbeta. I rapporten slås vidare fast att en stor andel deltidsanställda arbetar mindre än 20 timmar i veckan, att närmare hälften av de deltidsarbetande har helt eller delvis obekvämt arbetstid, att stora grupper deltidsanställda har brister i sina anställningsförhållanden – många saknar arbetsschema och arbetar så litet och/eller med sådana arbetstidsförläggningar att de helt eller delvis går miste om någon eller flera sociala förmåner. Värdet av många förmåner blir också litet på grund av de låga inkomsterna. Enligt rapporten har ca 100 000 kvinnor så små inkomster att de inte kan tillgodoräkna sig några ATP-poäng. De har heller inte rätt till föräldrapenning över garantinivån. Ca 30 000 deltidsanställda kvinnor tjänar så litet att de inte ens har rätt till sjukpenning, grundad på förvärvsinkomsten. Stora grupper deltidsarbetande får sin semester enbart i form av semesterersättning och inte som semester, och en inte obetydlig grupp får varken semester eller semesterersättning. De deltidsanställdas inkomster är mycket små, både därför att de arbetar mindre än full tid och därför att de i allmänhet arbetar i lågt avlönade yrken såsom städare, hemsamariter, textilarbetare, köksbiträden, barnskötare, skolmåltidspersonal, affärsbiträden, snabbköpskassörer och sjukvårdsbiträden. Bara en liten andel, tillsammans ca 50 000–60 000 av de deltidsanställda, finns i yrken med genomgående bättre löneläge.

Högst en fjärdedel av de deltidsarbetande kvinnorna har sådana inkomster att de har någon möjlighet att försörja sig själva. Den fackliga organisationstillhörigheten är låg. Ca 50% av de deltidsarbetande är fackligt anslutna. De oorganiserade har på alla de områden som nämnts ännu sämre villkor.

Delegationen anser – och det vill vi gärna understryka – att deltidsarbete som det ser ut i dag har många negativa sidor. Det ger bara undan-

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

tagtvis möjlighet till egen försörjning, minskar den sociala och fackliga gemenskapen och bidrar till att skillnaden i lön och inflytande mellan män och kvinnor består på arbetsmarknaden.

Kvinnornas deltidsarbete möjliggör för männen att arbeta heltid på de villkor som i dag råder på arbetsmarknaden. Det konserverar den traditionella fördelningen av hemmets skötsel och barnens fostran. Det förhindrar jämställdhet mellan män och kvinnor – överutnyttjar männen medan kvinnornas resurser tas dåligt till vara.

Formen och utvecklingen av deltidsarbetet är ett uttryck för brister i samhället på olika områden: bristande barntillsyn och boendeservice, brist på utbildning och inte minst brist på arbetstillfällen, särskilt för kvinnor, mer eller mindre markerad i olika delar av landet. Deltidsarbetet borde inte styras av samhällets brister utan av enskilda människors önskaningar och behov.

Det framgår av en familjepolitisk rapport till LO-kongressen i juni att antalet deltidsarbetande fortsätter att öka. Siffrorna presenterades av LO-ordföranden Gunnar Nilsson vid Handelsanställdas kongress. Bara 60 % av Sveriges 1,7 miljoner arbetande kvinnor har heltidsarbete. Det skulle innebära att ca 1 miljon kvinnor deltidsarbetar i dag. Däremot är av de 2,3 miljoner sysselsatta männen 98 % heltidsarbetande. Där har ingen ökning av deltidsarbetet skett. Också enligt Gunnar Nilsson innebär deltidsarbete många gånger en otrygg anställningsform, vilket vpk också konstaterat i ett flertal motioner.

Han hävdar också, liksom vänsterpartiet kommunisterna gör i motionen 252, att de deltidsarbetande skall ha rätt till minst 20 timmars schemalagd minimiarbets-tid och anställningstrygghet. Men vi kan ju bara konstatera att de avtalslutande parterna hittills har misslyckats i sina förhandlingar. Därför har vi nu i vår motion krävt lagstiftning för ett bättre skydd.

I propositionen om kvinnor i statlig tjänst säger departementschefen att han delar utredningens uppfattning att i dagens läge deltidsarbete många gånger är den enda praktiskt möjliga lösningen för den som vill förvärvsarbeta. Jag tolkar detta så att det är vad kvinnorna i dag erbjuds på arbetsmarknaden. Han fortsätter med att säga att det är angeläget att de deltidsarbetande får goda arbetsvillkor och en rättvis behandling.

Men jag kan inte se det som ett fullföljande av det uttalandet när han sedan kort konstaterar, att gällande ordning inte lägger hinder i vägen för det som kan sammanfattas i orden en rättvis behandling. Utskottet har här följt departementschefen och avstyrkt vårt motionsyrkande. Det måste väl ändå vara de förhållanden som råder i dag som räknas, och jag har i mitt anförande tagit fasta på jämställdhetsdelegationens utredningsresultat att deltidsarbetande på alla områden inom arbetslivet otillbörligt utnyttjas.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att de deltidsarbetande borde ha samma rätt till lagligt skydd för sin anställning och samma sociala rättigheter i arbetslivet som heltidsarbetande. Med detta, herr talman, yrkar

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

jag bifall till den vid inrikesutskottets betänkande nr 42 fogade reservationen 4 av herr Lorentzon.

Slutligen vill jag bara positivt notera att vänsterpartiet kommunisternas motion gällande lagstiftning mot kvinnodiskriminering i reklam, vilken behandlas i näringsutskottets betänkande nr 61, tillstyrks. Jag hoppas därför att vi i fortsättningen skall slippa se den i många fall förnedrande reklam som ingenting har att göra med den objektiva sakliga upplysning som är reklamens syfte.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Jag vill bara kortfattat beröra det särskilda yttrandet som jag har avgivit tillsammans med herr Lorentzon.

Utredningen som avgivit betänkandet Kvinnor i statlig tjänst anser det angeläget att tillämpningen av begreppen förtjänst och skicklighet ses över och att vi i detta sammanhang också bör pröva frågan om att tillmäta tillsynen av minderåriga barn under vissa perioder värde vid bedömningen av vederbörandes förtjänst och skicklighet.

I propositionen har denna fråga inte tagits upp, men däremot föreligger två borgerliga motioner, som i huvudsak ansluter sig till de synpunkter som framlagts av utredningen. Jag har inte motsatt mig en utredning, men jag anser att det ligger en fara i att beträda den vägen, att man skall räkna tillsyn av barn och – såsom har nämnts i en av motionerna – vård av sjuka anhöriga som merit vid tjänstetillsättning eller återinträde i tjänst. Fru af Ugglas nämnde t. o. m. hushållsarbete. Hon tycks anse att detta bör beaktas vid värderingen i enlighet med den uppfattning som vissa remissorgan har kommit fram till. Detta skulle emellertid enligt min mening kunna bidra till att kvinnor stannar hemma i större utsträckning än nu och för längre perioder, vilket ovillkorligen skulle innebära en belastning på deras möjlighet att nå högre tjänster i stället för att utgöra den stimulans som utskottsmajoriteten tror det skulle komma att innebära.

På borgerligt håll talar man fortfarande i lyriska ordalag om hushåll och hemarbete, och hela debatten om att varje vuxen person själv bör kunna klara sin marktjänst tycks ha gått de borgerliga kvinnorna helt förbi. Det är därför från min synpunkt sett tragiskt att majoriteten av utskottet har fastnat för den skrivning som finns på s. 11 i utskottets betänkande, där det bl. a. uttalas att det skulle vara en stimulans för hemarbetande kvinnor att gå ut på arbetsmarknaden, om de får tillgodoräkna sig meriter för vård av barn eller annan anhörig vid ny- eller återinträde på arbetsmarknaden.

Detta är naturligtvis bara tomt prat utan täckning i verkligheten. Kvinnorna har ju under de senaste åren strömmat ut på arbetsmarknaden utan att ha fått tillgodoräkna sig några sådana meriter, och de flesta

kommer inte heller att få göra det i fortsättningen heller. En utredning av det slag som diskuterats i utskottet gäller f. ö. enbart kvinnor i statlig tjänst.

Av utredningen om kvinnor i statlig tjänst framgår också att det inte föreligger så stora skillnader i anställningstid mellan kvinnor och män att de skulle vara helt utslagsgivande vid tjänstetillsättning. Utredningen visar även att kvinnorna genomsnittligt inte har sämre utbildning än männen.

Det kan knappast heller slås fast att det skulle vara ledighet i samband med vården av barn som medverkat till att kvinnorna har en sämre ställning i tjänstehänseende. Trots allt är det så att de flesta som föder barn i det här landet endast får ett enda barn, och det kan då icke vara avgörande för karriären, om kvinnorna varit borta från arbetslivet en kort tid.

Tyvär är det säkert mera av s. k. traditionellt tänkande som ligger bakom den sämre avancemangsmöjligheten, men vi tror att den trenden nu i och med antagandet av det föreliggande förslaget skall kunna brytas när det gäller den statliga sidan.

Jag anser således att en förändring av meritvärderingen i den riktning som motionärer och utskottsmajoriteten tänkt sig knappast skulle innebära några väsentliga fördelar ur jämställdhetssynpunkt. Det gör i stället de övriga förslagen som har framlagts i propositionen. En utbyggnad av barntillsynen och annan service är också av mycket större vikt när det gäller möjligheterna på arbetsmarknaden för både män och kvinnor än en förändring av meritvärderingen. Om vi inte skall binda ytterligare ris åt kvinnors ryggar bör vi gå mycket försiktigt fram när det gäller meritvärderingen och inte huvudstupa dra in ovidkommande faktorer i sammanhanget.

Jag har t. ex. i utskottet frågat vad en dataoperatör har för nytta av att räkna meriter för några års barnavård när samtidigt hela dataanläggningen har bytts ut när hon eller han kommer tillbaka till jobbet. Den anställde har kanske gjort en vinst när det gäller antalet tjänstår, men vad är det som kan åberopas beträffande skicklighet i det här sammanhanget?

Jag anser således att den utredning som föreslås bör ske förutsättningslöst, såsom vi påpekat i det särskilda yttrandet. Med tanke på vad statsrådet yttrat i frågan är det också min förhoppning att direktiven kommer att gå i den riktningen.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan instämma i fru Hörnlunds uppfattning om att det är viktigt att bygga ut barntillsynen. Jag hoppas likaså att utredningen skall vara förutsättningslös. Men sedan är vi inte överens, och där kommer skillnaden fram mellan en liberal och en socialistisk syn på familjepolitik och familjelivet.

Vi menar att varje person, man eller kvinna, skall ha rätt att ordna

sitt liv annorlunda under vissa tider och vara hemma och ta hand om sitt barn om han eller hon tror att detta ger den största tryggheten för barnet. Vi vill alltså i största möjliga utsträckning försöka skapa valfrihet för föräldrarna.

Vi är övertygade om att en förändring av meritvärderingen då skulle skapa ett bättre utgångsläge för såväl kvinnor som män vid ny- eller återinträde i arbetslivet.

Nog är det väl ganska skevt, fru Hörnlund, att om man tar hand om andras barn kan man ibland få räkna det som en merit, men detta får man inte göra om man tar hand om sitt eget barn. Det är ett exempel på hur felaktig den nuvarande meritvärderingen är.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hörnlund sade att kvinnorna har strömmat ut på arbetsmarknaden utan någon meritvärdering. Ja, fru Hörnlund, men vilken är deras ställning på arbetsmarknaden? Det är ju den vi diskuterar här i dag, och det är den vi föreslår konkreta åtgärder för en förbättring av.

Jag får också göra fru Hörnlund uppmärksam på att frågan om meritvärdering framförts i de lokala fackliga organisationernas yttranden i den nämnda utredningen. Det finns således ett fackligt önskemål att göra något åt saken och åstadkomma en meritvärdering som även tar hänsyn till vårdarbete i hemmet.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fru Fränkel, som talar om vård av andras barn, skulle jag vilja säga att om man har vårdat egna barn och skall arbeta inom barnavården är det ganska självklart att man får räkna det som en merit. Men om man t. ex. skall sköta en dataanläggning kan jag inte inse vad barnavård har för betydelse som merit i det sammanhanget.

Fru Fränkels och min uppfattning om dessa frågor skiljer sig. Jag tror inte att män i någon större utsträckning skulle använda sig av möjligheten att stanna hemma och vårda barn och räkna meriter. Kvinnorna skulle däremot i allt högre grad komma att göra detta.

Vi har sett hur det gick med frivilligheten vid föräldraförsäkringen. Det var faktiskt nödvändigt att ta litet styrmedel till hjälp för att hjälpa kvinnorna till en bättre ställning, och detta är vi tydligen inte överens om.

Jag är verkligen intresserad av jämställdheten, med jag är inte lika säker på att de borgerliga kvinnorna – vare sig fru Fränkel eller fru af Ugglas – är detta i själ och hjärta. Då skulle de nog handla annorlunda i de här frågorna.

Fru FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Hörnlund säger att männen skulle säkert inte stanna hemma i större mängd. Nej, kanske inte till att börja med, men några

män skulle nog stanna hemma. Många bäckar små gör en stor å, och man kanske kan bryta en tradition på det sättet.

Så tar fru Hörnlund det absolut yttersta exemplet data. Ja, det kan vara svårt, men vi har ju kommit överens om att det är många problem som skall lösas och att en utredning förutsättningslöst skall försöka se på alla dessa frågor och framlägga förslag till någon lösning av dem.

Fru HÖRNLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hör att fru Fränkel nöjer sig med det lilla, men jag kanske vill ha en snabbare utveckling på detta område.

Sedan tog jag en ytterlighet som exempel, säger fru Fränkel, nämligen arbete inom dataverksamheten. Ja, jag kan lika gärna ta hela kontors- sidan, där ju den stora mängden av kvinnor finns. Situationen blir precis densamma. Ingen kan utföra ett ordentligt jobb i en modern kontors- organisation bara därför att man några år har idkat barntillsyn. Det är ju det frågan gäller.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Jag kan trösta både herr talmannen och riksdagskam- raterna med att jag inte har begärt ordet för att dra i gång en ny re- plikväxling i den här intressanta debatten. Jag har begärt ordet enbart för att göra en komplettering.

Fru Astrid Kristensson sade i ett anförande här för en stund sedan att det är problem för personalen på de områden där riksdagen själv är arbetsgivare. Jag tror att det skulle vara fel att den här debatten av- slutades utan att detta kompletterades med att också utskottet för sin del har diskuterat och uppmärksammat det problemet. Utskottet känner väl till det, och det tror jag att alla riksdagens ledamöter gör.

Jag skulle vilja be riksdagskamraterna att slå upp s. 16 i det betänkande som vi nu behandlar. I det sista stycket före hemställan säger ett enigt riksdagsutskott som resultat av att vi har diskuterat detta problem:

”Slutligen vill utskottet uttala att vad som anføres i betänkandet i till- lämpliga delar bör gälla även för den del av den statliga arbetsmarknaden som tillhör riksdagens förvaltningsområde.”

Det var den kompletteringen jag ville göra – att peka på detta enhälliga utskottsuttalande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re- servationen nr 1 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propo- sitionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 15

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 6

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Lorentzon.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Kvinnor i statlig
tjänst, m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 8-11

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 12 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 305
Nej - 15
Avstår - 1

Mom. 13

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 6 av fru Jonäng m. fl. samt 3:o reservationen nr 5 av herrar Eriksson i Arvika och Jonsson i Mora, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då fru Jonäng begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Romanus begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 14 antas reservationen nr 6 av fru Jonäng m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 5 av herrar Eriksson i Arvika och Jonsson i Mora.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Romanus begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 129
Nej - 30
Avstår - 162

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 14 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av fru Jonäng m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvckan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 158
Avstår - 16

Mom. 15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 42 mom. 15 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 15
Avstår - 15

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Föredrogs näringsutskottets betänkande 1975/76:61 med anledning av motioner om lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

(Detta betänkande hade debatterats i samband med behandlingen av inrikesutskottets betänkande nr 42.)

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1975/76:37 med anledning av i propositionen 1975/76:100 framlagt förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1976/77

1975/76:38 med anledning av i propositionen 1975/76:100 gjord framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1976/77

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 **Vägtrafikbeskattningen, m. m.**

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1975/76:61 med anledning av propositionen 1975/76:181 om ändring i vägtrafikbeskattningen, m. m. jämte motioner.

I propositionen 1975/76:181 hade regeringen (finansdepartementet) föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen följande förslag till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
2. lag om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke är registrerade i riket,
3. lag om saluvagnsskatt,
4. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att fjärde etappen av den fordonsskatte reform som inleddes den 1 januari 1971 genomförs den 1 januari 1977. Reformen berör endast lastbilar, bussar och släpvagnar med en totalvikt över 3 ton och innebär, inom ramen för ett oförändrat totalt skatteuttag, en omfördelning av skattebelastningen i enlighet med den s. k. kostnadsansvarighetsprincipen.

Vidare föreslås i propositionen att nuvarande avvägning mellan fordonsskatt och kilometerskatt t. v. skall bestå.

Den generella rätten till återbetalning av fordonsskatt vid användning

av vissa slag av fordon utomlands föreslås slopad. Återbetalning föreslås dock fortfarande få ske när fordon belagts med utländsk fordonsskatt eller när det har använts i Norge.

I samband med att vissa mindre ändringar bör göras i bestämmelserna om beskattning av utländska fordon föreslås att vissa av bestämmelserna i den nuvarande kungörelsen i ämnet görs om till lag. Motsvarande föreslås när det gäller bestämmelserna om saluvagnsskatt.

I propositionen föreslås även utvidgad skattefrihet för räddningstjänstens fordon och slopande av skyldigheten att medföra kvitto på fordonsskatt vid färd med fordonet.”

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:343 av herr Börjesson i Falköping (c),

1975/76:344 av herr Börjesson i Falköping (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade att rätten till befrielse från bilskatt för handikappad skulle omfatta alla gravt rörelsehindrade och inte vara begränsad till dem som förvärvsarbetade eller studerade,

1975/76:534 av herr Nilsson i Tvärålund (c),

1975/76:945 av herr Adolfsson (m),

1975/76:958 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Jonasson (c) samt

1975/76:1011 av herr Nilsson i Trobro (m).

Utskottet hemställde

1. beträffande propositionen att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:945 i den mån motionen inte var tillgodosedd genom förslagen i propositionen 1975/76:181 och med bifall till propositionen skulle anta förslag till

1. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),

2. lag om vägtrafikskatt på vissa fordon, som icke var registrerade i riket,

3. lag om saluvagnsskatt,

4. lag om ändring i trafikskadelagen (1975:1410),

2. beträffande skattenedsättning för kollektivtrafik att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:343,

3. beträffande handikappades skattebefrielse att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:344.

4. beträffande restitution av bensinskatt att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975/76:534,

2. motionen 1975/76:958,

3. motionen 1975/76:1011.

Reservation hade avgivits av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:344 hos regeringen begärde förslag till hösten 1976 om vidgad rätt till skattebefrielse i 6 § vägtrafikskattelagen (1973:601) för fordon, som ägdes av höggradigt invaliderad.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Vägtrafikbeskatt-
ningen, m. m.*

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. beträffande moment 3 i hemställan av herrar Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c),
2. beträffande moment 4.1 i hemställan av herrar Josefson (c), Mundebo (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olsson i Järvsö (c) och Hallenius (c) samt fru Troedsson (m),
3. beträffande moment 4.3 i hemställan av herr Nilsson i Trobro (m) och fru Troedsson (m).

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Det föreligger ett i stort sett enigt betänkande från skatteutskottet. Men på en punkt, nämligen i fråga om handikappades skattebefrielse för invalidbil, har herr Nilsson i Trobro och jag reserverat oss.

Vi är helt överens med utskottet att ett system med färdtjänst under alla förhållanden måste finnas för den stora grupp av handikappade som inte har möjlighet att köra egen bil. Men strävan efter normalisering – att den handikappade skall få leva ett så normalt liv som möjligt – har medfört att förvärvsarbete eller studerande rörelsehindrade som behöver bil får anskaffningsbidrag genom arbetsmarknadsstyrelsen. De får då också befrielse från såväl accis som den årliga fordonsskatten. Dessutom erhåller de ett årligt bidrag som motsvarar restitutionen av bensinskatten på 700 liter bensin.

Dessa förmåner tillkommer emellertid inte de rörelsehindrade som har sin dagliga gärning förlagd till det egna hemmet. Deras möjligheter till stöd begränsas till det s. k. mopedbidraget på 4 800 kr., som de kan använda för inköp av en invalidbil. Också här kan tillgången till en invalidbil vara en absolut förutsättning för att den rörelsehindrade så normalt som möjligt skall kunna utföra dagliga sysslor, göra inköp, osv. Många av dessa rörelsehindrade kan vara relativt unga. Det kan t. ex. vara husmödrar som invalidiserats genom trafikolycka eller på annat sätt.

Socialförsäkringsutskottet har i sitt betänkande 1975/76:36 förutsatt att frågan, om invalidbil skall betraktas som tekniskt hjälpmedel, skall prövas i positiv anda i samband med utvärderingen av försöksverksamheten med färdtjänst. Skatteutskottet uttalar nu att om denna prövning skulle leda till en bidragsgivning som motsvarar vad studerande eller yrkesverksamma handikappade kan erhålla, bör i överensstämmelse med gällande principer också skattebefrielsen på motsvarande sätt utvidgas. Utskottet förutsätter också att möjligheterna att ersätta skattebefrielsen med bidrag tas upp till förnyad prövning i sådant sammanhang.

Men, herr talman, försöken med kommunal färdtjänst – som alltså skulle avvaktas – skall pågå t. o. m. 1977, och först därefter kan alltså en utvärdering ske. Det betyder att ingenting kommer att hända förrän allra tidigast i slutet av 1978 för att underlätta det för den rörelsehindrade som behöver invalidbil för annat ändamål än förvärvsarbete eller studier. Vi menar därför att det vore angeläget att regeringen kom med förslag

till hösten om vidgad rätt till skattebefrielse för fordon som ägs av höggradigt invaliderad.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 1975/76:61 behandlas bl. a. en motion angående vidgade möjligheter för handikappade att befrias från att erlægga bilskatt.

Utskottet har uttalat sig mycket positivt om en förnyad prövning av gällande regler men då i första hand genom vidgade möjligheter att erhålla bidrag. I ett särskilt yttrande från centerns ledamöter har vi ytterligare understrukit detta. Samtidigt har vi poängterat betydelsen av en fortsatt utbyggnad av den kommunala färdtjänsten. Avsikten är ju att denna skall stå alla rörelsehindrade till buds och detta till en relativt låg avgift – i många fall kanske helt utan avgift.

I många kommuner, jag tror i de allra flesta, fungerar färdtjänsten ganska bra i dag och den kommer säkerligen att ytterligare byggas ut under de närmaste åren. Men som framhålls såväl i utskottsbetänkandet som i det särskilda yttrandet kan det finnas anledning att ompröva bestämmelserna om bidragsgivningen. Möjligheterna bör prövas att utvidga denna typ av bidrag så att även andra än förvärvsarbetande och studerande skall kunna få bidrag för anskaffande av bil. Enligt min uppfattning bör man hålla fast vid nuvarande bidragsformer, eventuellt utvidga dessa, men inte införa nya regler som ytterligare skulle komplicera ställningstagandet både för den enskilde och för den beslutande myndigheten. Vi är positiva till ett utvidgat stöd för handikappade och rörelsehindrade, men låt oss ge dem detta genom att vidga bestämmelserna så att flera kan få del av det nuvarande stödet.

I ett annat särskilt yttrande berörs frågan om restitution av bensinskatten på fordon som används i produktionen och inte som transportmedel i vanlig mening. I en motion har begärts att restitution också skall medges för bensin som har använts för snöskotrar i skogsbruket. Utskottet har avstyrkt detta krav, men i ett särskilt yttrande har framhållits vikten av att riksskatteverket har uppmärksamheten riktad på denna fråga och kartlägger de praktiska förutsättningarna för att eventuellt utvidga rätten till restitution för bensinskatten i de fall där snöskotrar används som nyttofordon.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! I propositionen 1975/76:181, som behandlas i detta utskottsbetänkande, föreslås att fjärde etappen av den fordonsskattereform som inleddes den 1 januari 1971 genomförs den 1 januari 1977. Reformen omfattar endast lastbilar, bussar och släpvagnar med en totalvikt över 3 ton och innebär, inom ramen för ett oförändrat totalt skatteuttag, en

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Vägtrafikbeskatt-
ningen, m. m.*

omfördelning av skattebelastningen i enlighet med den s. k. kostnadsansvarighetsprincipen.

I propositionen föreslås även att nuvarande avvägning mellan fordonskatt och kilometerskatt t. v. skall bestå i avvaktan på resultatet av trafikpolitiska utredningen.

Rätten till återbetalning av fordonskatt vid användning av vissa slag av fordon utomlands föreslås slopad. Men när fordon belagts med utländsk fordonskatt eller när fordon har använts i Norge skall återbetalning ske.

Det föreslås i propositionen utvidgad skattefrihet för räddningstjänstens fordon och slopad skyldighet att medföra kvitto på fordonskatt vid färd med fordonet.

Jag kan nämna att här endast en motion har väckts. Där tar man upp den fråga som behandlas vid propositionen. Motionären begär att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att fordon inrättade för brandväsende och räddningstjänst befrias från skatteplikt. Enligt detta vill motionären ha klarare bestämmelser för skattebefrielse av brandväsendets fordon och en utvidgad rätt till skattebefrielse för räddningstjänstens fordon i övrigt.

I propositionen sägs följande: "Brandfordon som är försedda med fast specialutrustning är f. n. undantagna från skatteplikt." Vi vet också att genom brandlagen har kommunerna ålagts att svara för annan räddningstjänst än brandbekämpning, t. ex. skada som uppstår vid oljeutflöde eller översvämning.

Frågan om skattebefrielse för brandfordon avgörs i regel vid registreringsbesiktningen. Då fordonet klassificerats som brandfordon blir det undantaget från skatteplikt. Det sägs också i propositionen att det kan vara befogat att även andra räddningsfordon än brandfordon kan undantas från skatteplikt. Detta bör i första hand gälla alla specialutrustade räddningsfordon. Enligt propositionen innebär detta att alla sådana fordon med en skattevikt över 3 000 kg som uteslutande eller så gott som uteslutande används vid räddningstjänst kan befrias från skatteplikt. Jag vill ha nämnt detta eftersom motionens önskemål – enligt skrivningen i propositionen – blivit tillgodosedda. Vi är också eniga i skatteutskottet att tillstyrka propositionens förslag. Jag yrkar bifall till detta förslag i dess helhet.

Herr Börjesson i Falköping har i motionen 1975/76:344 hemställt att riksdagen beslutar att rätten till befrielse från bilskatt för handikappad skall omfatta alla gravt rörelschindrade och inte vara begränsad till dem som förvärvsarbetar eller studerar. Utskottet anser att motionen har behandlats mycket välvilligt. Jag kan också nämna att liknande motioner tidigare har behandlats i riksdagen.

Nu har herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson i sin reservation tagit upp herr Börjessons motion. De begär förslag till hösten 1976 om vidgad rätt till skattebefrielse i 6 § vägtrafikskattelagen (1973:601) för fordon, som ägs av höggradigt invalidiserad. Detta har också – som nämnts här

tidigare – tagits upp i ett särskilt yttrande av herr Josefson m. fl. Där säger man: "Enligt vår uppfattning bör möjligheterna prövas att utvidga denna typ av bidrag till att omfatta även handikappade som ej förvärvsarbetar eller studerar men ändå anser sig vara i behov av bil."

Nu gäller skattebefrielse för handikappade som behöver använda bilen för förvärvsarbete eller studier. Detta nämndes också här av fru Troedsson.

Utskottet anser att det är angeläget att på bästa sätt underlätta de handikappades transportbehov, men utskottets majoritet är tveksam om skattebefrielse är den bästa metoden för att tillgodose detta önskemål. Vi menar, i likhet med reservanterna, att det är mycket angeläget att den här frågan löses, men på ett annat sätt. När den här frågan tidigare behandlats så har skatteutskottet anslutit sig till handikapputredningens förslag att skattebefrielse borde ersättas med direkta bidrag i de fall bil är erforderlig för transportbehov. Den kommunalekonomiska utredningen har bearbetat detta förslag och funnit att de handikappades transportbehov bäst kan tillgodoses genom en utbyggd kommunal färdtjänst. Staten skall således bidra med 35 % av kommunernas kostnader härför men de arbetande eller studerande rörelsehindrade som behöver bil i likhet med tidigare skall få anskaffningsbidrag genom arbetsmarknadsstyrelsen och åtnjuta skattebefrielse. Riksdagen har i huvudsak godkänt detta förslag, vilket bl. a. innebär att försök med kommunal färdtjänst skall pågå t. o. m. 1977.

Vi har i utskottets betänkande sagt att frågan är komplicerad på grund av att det förekommer många olika former av handikapp. Man måste på något sätt ordna färdtjänst för de grupper av handikappade som inte själva kan köra bil. Motionärens yrkande kommer därför främst att avse de rörelsehindrade med körkort som inte arbetar eller studerar utanför hemmet eller som åtnjuter pension och som anser att en egen bil skulle tillgodose deras transportbehov bättre än färdtjänsten. I dessa fall anser utskottet inte att den primära frågan är om skattebefrielse skall medges, utan om samhället skall ge dessa handikappade särskilt anskaffningsbidrag för bilen. Det system vi har i dag bygger på en samordning mellan bidrag och skattebefrielse.

När det gäller bidrag är det inte skatteutskottets sak att ta ställning. Socialförsäkringsutskottet har under innevarande riksmöte behandlat motioner om möjligheten att få personbil betraktad som ett sådant tekniskt hjälpmedel för handikappade som landstingen med stöd av statsbidrag bekostar. Utskottet har därvid förutsatt att dessa förslag bör prövas i positiv anda i samband med utvärderingen av försöksverksamheten med färdtjänst. Skatteutskottet säger att om denna prövning leder till en bidragsgivning som motsvarar vad studerande och yrkesverksamma handikappade nu kan erhålla bör i överensstämmelse med gällande principer också skattebefrielsen på motsvarande sätt utvidgas. Utskottet förutsätter att möjligheterna att ersätta skattebefrielsen med bidrag således tas upp till förnyad prövning. Jag kan meddela att DHR arbetat mycket hårt

Tisdagen den
18 maj 1976

*Vägtrafikbeskatt-
ningen, m. m.*

med denna fråga.

Då nu försök med kommunal färdtjänst skall pågå t. o. m. 1977 och frågan varit aktuell under 1975 och 1976 får motionären och reservanterna ge sig till tåls och invänta förslagen. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Ni kanske såg i tidningen att Stockholms län nyligen tagit upp frågan om färdtjänst för handikappade. Man föreslår 72 resor per år för varje person som är berättigad till färdtjänst. Färdtjänsten för handikappade ordnas nu på olika sätt i olika kommuner. Det finns kommuner där handikappade får åka obegränsat för 20 % av biljettkostnaden. Denna fråga är naturligtvis också en kostnadsfråga. Jag kan också nämna att enligt en tidningsartikel planeras en särskild riksfärdtjänst där landets alla kommuner skall samarbeta när det gäller de långa resorna med färdtjänst.

Jag vet inte om vi skall ta upp någon större diskussion när det gäller skotrarna. Jag kan bara säga några ord – herr Josefson var inne även på den frågan – och det finns faktiskt ett särskilt yttrande. I motionen 1975/76:534 yrkar herr Nilsson i Tvärålund att individuell restitution av skatt på bensin må medgivas för skoter som används i skogsbruk. Det är på det sättet att bensinskatten faktiskt är specialdestinerad till underhåll och utbyggnad av vägarna. Det uppkommer särskilda problem i fråga om skatten på den bensin som används för andra ändamål. Då denna bensinförbrukning har stor ekonomisk betydelse har vissa former av individuell eller kollektiv skatterestitution medgivits. Jag kan meddela att fisket, trädgårds- och rennäringen får kollektiv återbäring, och individuell återbäring ges för bensindrivna traktorer och skördetröskor och även för motorsågar.

Då det gäller yrkandet angående snöskoter framhåller motionären att snöskoterns användning inom jord- och skogsbruket i Norrlands inland och fjällbygder har ökat. Och den har visat sig vara mycket effektiv. Men om man skall få restitution fordras även att man någorlunda tillförlitligt skall kunna beräkna förbrukningens storlek, att förbrukningen sker i samband med yrkesverksamhet och att den erlagda skatten är av ekonomisk betydelse för yrkesutövaren.

Skatteutskottet menar att restitutionssystemet är en konsekvens av vägtrafikbeskattningen och att det kan leda till administrativa svårigheter och även orättvisor. Utskottet är därför inte berett att utan mycket starka skäl föreslå utvidgning av antalet restitutionsberättigade.

Man har också i utskottet nämnt att snöskotern i regel används för fritidsverksamhet, men även för andra transporter. Det är i ganska liten omfattning som den används inom skogsbruket för virkestransporter. Vi har frågat skogsbolagen, och de säger att de använder den vid planering av större avverkningar. De enskilda skogsägarna anlitar i regel Skogsägareföreningen eller Lastbilscentralen för virkeskörning. Och har man jordbruk brukar man i regel använda jordbrukstraktorn. Ett virkestransportfordon bör, om man skall ha någon användning för det, vara utrustat

med lyftkran. Det har väl heller inte varit meningen att skotern skulle användas för de här tunga transporter. Det skulle beträffande snöskotern uppstå svårigheter att få en tillförlitlig beräkning av bensinförbrukningen då den även används som transportmedel inom många andra områden.

Eftersom det inte har ställts något egentligt yrkande på denna punkt är det lätt för mig att i alla delar yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Herr Wikner säger att vi skall avvakta försöksverksamheten med den kommunala färdtjänsten. Eftersom jag själv sysslar en hel del med just den kommunala färdtjänsten är jag väl medveten om de mycket stora fördelar som den kommunala färdtjänsten kan erbjuda. Men jag är också medveten om begränsningarna. Då tänker jag inte bara på den begränsning som ligger i att de handikappade i de allra flesta kommuner får möjlighet till högst en å två resor per vecka utöver de s. k. arbetsresorna. Jag tänker kanske framför allt på vad det skulle betyda i självkänsla och ökad rörelsefrihet för inte minst de handikappade husmödrarna om de för egen hand kunde ta sig till butikerna, till barnens skola, till läkarbesök osv. utan att behöva anlita färdtjänsten för varje förflyttning.

Nu är det en ganska dyrbar historia att ha ett invalidfordon. Och som jag sade får dessa hemarbetande husmödrar bara det s. k. mopedbidraget vid inköp av en sådan här bil, alltså ett bidrag på 4 800 kr. Jag tror att det i väldigt många sådana här fall kunde betyda ganska mycket om de också kunde befrias från skyldigheten att erlægga accis vid inköpet, om de årligen kunde slippa betala fordonsskatt och få det bidrag som utgår i form av restitution för ett visst antal liter bensen. Vi menar att det skulle vara värdefullt att i samband med utvärderingen av färdtjänsten – som alltså skall ske 1978 – också kunna utvärdera en vidgad rätt till skattebefrielse för de rörelsehindrade som arbetar i det egna hemmet. Vår grundinställning är f. ö. att även hemarbetet skall räknas som ett arbete.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag tycker att det är onödigt att vi diskuterar den här frågan längre. I sak är vi i alla fall överens. Det gäller bara att invänta tidpunkten då det här färdtjänstförslaget kan genomföras.

Nu säger fru Troedsson att det skulle dra ut på tiden ända till 1978. Detta är en så pass viktig sak, så jag tror inte att det i stort skulle inverka på den här färdtjänsten.

Sedan vill jag också hänvisa till den debatt vi hade i onsdags om socialförsäkringsutskottets betänkande nr 36, där även de handikappades färdtjänst behandlades. Samma uppfattning råder då det gäller skatteutskottets förslag. Därför finns det ingen anledning att vi nu fattar ett annat beslut än vi gjorde i onsdags.

Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Vägtrafikbeskatt-
ningen, m. m.*

Fru TROEDSSON (m):

Herr talman! Herr Wikner säger att det inte betyder något att vänta i två år på utvärderingen av försöksverksamheten med kommunal färdtjänst för den här gruppen, framför allt hemarbetande handikappade husmödrar, som jag har talat om. Men jag vill bestämt påstå att det kan bli två mycket långa år för den här ganska isolerade och bundna gruppen.

Sedan vill jag om igen säga till herr Wikner att det skulle vara ganska värdefullt att i samband med utvärderingen av den kommunala färdtjänsten också få utvärdera en verksamhet med vidgad rätt till skattebefrielse för den här gruppen handikappade.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Att vänta med beslut i detta fall betyder kanske inte så mycket. Det bör vara riktigt att invänta ett bättre underlag för att kunna fatta beslut i frågan. Det är så vi brukar gå till väga här i riksdagen när utredningar pågår som undersöker möjligheterna att ordna saker och ting så bra som möjligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Troedsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 61 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Nilsson i Trobro och fru Troedsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Troedsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 264
Nej - 52
Avstår - 3

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1975/76:37 med anledning av motion om reglerna för kompletterande sjukförmåner i vissa fall

1975/76:39 med anledning av motioner om vissa pensionsfrågor för in-
vandrare m. m.

Socialutskottets betänkanden

1975/76:43 med anledning av motioner om underrättelse till anhöriga
om olycksfall samt om dödsbevis

1975/76:44 med anledning av motioner om legitimation för psykologer

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 9 Samarbete mellan sjukvårdshuvudmännen, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:47 med anledning av
motioner om samarbete mellan sjukvårdshuvudmännen m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:311 av herr Jansson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen
hos regeringen skulle anhålla att utredningen om en helt ny lagstiftning
för hälso- och sjukvården fick i uppdrag att utreda frågan om samarbete
mellan sjukvårdshuvudmän i enlighet med vad i motionen anförts.

1975/76:1224 av herr Karl Bengtsson i Varberg (fp), vari hemställdes
att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts
i motionen om ökade möjligheter att få förlossningsvård utanför det egna
sjukvårdsområdet, och

1975/76:1312 av herr Ångström m. fl. (fp, c), vari hemställdes

a) att riksdagen med ändring av de år 1960 godkända riktlinjerna för
regionsjukvårdens utbyggande m. m. beslutade att Umeåregionen även
skulle omfatta Västernorrlands län i dess helhet samt Jämtlands län.

b) att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till de änd-
ringar av indelningen i riket i sjukvårdsregioner som kunde föranledas
av ett genomförande av den i det föregående begärda ändringen beträf-
fande Umeåregionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande samarbete i fråga om sjukvård i vissa fall att riksdagen
skulle avslå motionen 1975/76:311,

2. beträffande samarbete i fråga om förlossningsvård i vissa fall att
riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1224,

3. beträffande vissa ändringar i regionindelningen att riksdagen skulle
avslå motionen 1975/76:1312.

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

Tisdagen den
18 maj 1976

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande samarbete i fråga om förlossningsvård i vissa fall av herrar Carlshamre (m), Romanus (fp) och Åkerlind (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1224 gav regeringen till känna vad reservanterna anför.

2. beträffande vissa ändringar i regionindelningen av herr Romanus (fp) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1312 hos regeringen skulle anhölla om förslag till ändringar av indelningen av riket i sjukvårdsregioner i enlighet med vad reservanten anför.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas några motioner om utomlänssjukvård. Den enskilde har möjlighet att få sådan vård genom det utomlänsavtal som har träffats mellan Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundets sjukvårdsdelegation. Men detta avtal innehåller vissa undantag. Gravida kvinnor t. ex. omfattas inte av avtalet under de tre sista veckorna före beräknad förlossning. Detta förhållande anser en motionär vara oriktigt, men utskottets majoritet har förvånansvärt nog inte delat denna uppfattning utan gått emot motionsförslaget. Utskottsmajoriteten säger i sin skrivelse att "förlossningsvården tillhör en vårdsektor, där bl. a. omfattande organisatorisk planering erfordras. Det är därför förståeligt att huvudmännen ansett en viss restriktivitet vara nödvändig vid avgränsningen av de förlossningsfall, som skall omfattas av utomlänsavtalet."

Det där låter mycket bestickande. Men om även de här förlossningsfallen skulle omfattas av utomlänsavtalet kan det inte bli några mängder av fall – endast några enstaka. Problemen är aktuella framför allt för de människor som bor i närheten av en länsgräns och kanske har sina anhöriga på andra sidan den länsgränsen. De gravida kvinnorna uppfattar i många fall de här bestämmelserna som reseförbud under de sista veckorna före förlossningen. De törs inte ens åka över länsgränsen och hälsa på sina anhöriga, eftersom de då riskerar att få betala en hel del av de här kostnaderna själva.

Vi reservanter har tyckt att man bör titta på dessa bestämmelser. Reservationen går ut på att riksdagen skall begära att regeringen hos sjukvårdshuvudmännen väcker frågan om slopande av 21-dagarsvillkoret i utomlänsavtalet beträffande förtidsbörd utanför eget sjukvårdsområde.

Jag tycker att det är en rimlig begäran. Vi har inte något krav på att regeln omedelbart skall slopas utan reservationen innebär en uppmaning att man skall ta upp förhandlingar om den här frågan. Det är rimligt att man gör det. Jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag skall i detta anförande kommentera socialutskottets betänkande nr 47 utifrån de synpunkter som framförts i motionen 1224 av herr Karl Bengtsson i Varberg – samma fråga som herr Åkerlind talade om – och min egen motion nr 1312.

Skyldigheten att bereda sjukvård finns reglerad i sjukvårdslagen. I sina huvuddrag innebär lagen att sjukvårdshuvudmannen är skyldig att svara för sjukvården för dem som är bosatta inom landstingsområdet eller den kommuns område som inte tillhör något landstingsområde. Denna skyldighet för sjukvårdshuvudmannen gäller även de personer som tillfälligt vistas inom området om behov av omedelbar vård föreligger. Beslutet huruvida så är fallet fattas av den läkare som föreskriver vården eller behandlingen. Det finns då ett clearingsystem mellan sjukvårdshuvudmännen, det s. k. utomlänsavtalet, som innebär att om en vårdsökande skriven i ett främmande län behöver vård måste denne endast betala samma avgift som på något av hemortens sjukhus, dvs. 20 kr. per dag. Skillnaden mellan självkostnaden för en vårdplats och de 20 kr. patienten betalar ersätts sedan av sjukvårdshuvudmannen i det område där patienten är skriven. Avtalet har tillkommit för att hastigt insjuknande på främmande ort inte skall bli orimligt dyrt för den sjuke. Självkostnaden för sjukvårdsplatser går på vissa avdelningar upp till över 1 000 kr. per dag.

Granskar man tillämpningen av de här bestämmelserna kan man konstatera att det ligger en viss generositet i dem – och de tolkas i de flesta fall till den sjukets förmån. Det finns dock ett undantag – det som herr Åkerlind berörde. Då det gäller förlossningsvården är man mycket mer restriktiv. Eftersom tiden för en nedkomst kan beräknas med viss säkerhet vid normala förlossningar anses det att kvinnan skall hålla sig hemma när det stora ögonblicket nalkas. Man godtar inte skälet att kvinnan t. ex. är ute och reser eller är på besök hos släktingar eller vänner. En förlossning vid annat sjukhus än hemortens godkänns endast om förlossningen sker minst 21 dagar före beräknad tidpunkt eller om starka sociala eller humanitära skäl föreligger för kvinnan att vistas utanför hemorten.

Bedömningen av de sociala och humanitära skälen är mycket restriktiv. Om en ung flicka, förstföderska, kanske ensamstående, vill tillbringa sista tiden av havandeskapet hos föräldrarna i sitt ursprungliga hem, så godkänns detta inte som skäl för förlossningsvård i annat sjukvårdsområde än där hon är skriven. Behovet av de råd och den trygghet som den äldre generationen kan ge betraktas inte som tillräckligt starka skäl.

Det finns också en annan trygghetsaspekt att lägga på denna fråga. En kvinna har kanske en läkare på sin tidigare hemort, som har skött henne för någon åkomma som kan medföra komplikationer vid den väntade förlossningen, och då känner hon det tryggt att få anlita den läkaren vid den kommande förlossningen. Eller hon har haft en svår förlossning i en tidigare barnsörd och vill därför kontrolleras och förlösas av den

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

Tisdagen den
18 maj 1976

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

sjukvårdspersonal som känner hennes medicinska tillstånd och situation i övrigt.

Herr talman! Jag tycker att detta ärende väl ansluter till den debatt som vi haft tidigare i dag och som handlat om jämställdhet mellan kvinnor och män. Jag dristar mig att påstå, att om vi karlar kunde drabbas av ett havandeskap, hade inte dessa restriktioner för förlösningsvård utom det egna sjukvårdsområdet funnits. Men bestämmelserna gällande kvinnans situation i en ödesbestämd roll är som vanligt skrivna av män med tydlig brist på känsla och fantasi.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 vid utskottets betänkande. Jag vill också påpeka att det är en mycket mjuk skrivning i denna.

Det andra ärendet i detta betänkande gäller sjukvårdens regionindelning i Sverige. Specialiseringen inom kroppssjukvården har gjort att man försöker att koncentrera de mera avancerade och kostnadskrävande specialiteterna till vissa sjukhus och låter dessa betjäna flera sjukvårdsområden. Riktlinjerna för denna regionsjukvård har varit föremål för beslut i riksdagen 1960 och 1969. Dessa riktlinjer innebär att riket indelas i sju sjukvårdsregioner, varav den nordligaste är Umeåregionen.

Umeåregionens område, som omfattar Norrbotten, Västerbotten och landskapet Ångermanland, blev alldeles för litet för att man skall få tillräckligt underlag för de resurser som behövs och för att man skall kunna bedriva sjukvården med en vettig ekonomi. I detta sammanhang skall också påpekas att Umeå regionsjukhus är universitetssjukhus och att ett större underlag behövs för den forskning och undervisning som bedrivs där.

Påståendet att Umeåregionen har ett för litet underlag är inte något som jag eller någon annan Umeåsupporter hittat på. Det står inskrivet i riktlinjerna för regionsjukvården att varje sjukvårdsregion bör ha ett befolkningsunderlag på minst 1 miljon människor, och med den nuvarande indelningen har Umeåregionen endast 680 000 människor. De områden som ligger närmast till för att överföras till Umeå är Medelpad i Väster- norrlands län och Jämtland. Från Västernorrlands läns landsting finns ett önskemål att få överföra Medelpad till Umeåregionen, varigenom man uppnår enhetlighet med landstingsområdet, medan Jämtland står öppet för underhandlingar. Det som i så fall närmast behöver förbättras för jämtlänningarna är kommunikationerna till Umeå.

Herr talman! Jag vill understryka det ansvar som riksdagen har för att Umeå universitet kan fungera likvärdigt med andra universitet i landet, och detta är en fråga som hör ihop med detta ansvar. Själv har jag varit med i underhandlingar i detta ärende sedan 1967, men vi står fortfarande på samma punkt som vi gjorde då. Bl. a. har det pekats på att tidigare riksdagsbeslut lägger hinder i vägen för en överenskommelse mellan sjukvårdshuvudmännen.

Herr talman! Jag anser att riksdagen nu skall göra ett uttalande i enlighet med vad som föreslås i reservationen 2 och yrkar därför bifall till denna.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Eftersom jag inte är förhandsanmäld till talarlistan skall jag fatta mig mycket kort.

I motionen 311 till årets riksmöte har vi yrkat att den av socialministern tillsatta utredningen om en helt ny lagstiftning för hälso- och sjukvården skall ges i uppdrag att pröva de frågor som vi aktualiserat i motionen angående samarbete mellan sjukvårdshuvudmännen.

Tyvärr har socialutskottet inte haft någon större förståelse för de problem som vi har pekat på i motionen, problem som kan bli betydande för svensk befolkning i gränsområdena mellan två landstingsområden då man av olika anledningar inte kan komma överens om ett vårdavtal på frivillig basis. Som regel förekommer det att sådana avtal träffas om ett frivilligt samarbete vid sidan av det s. k. utomlänsavtalet. Sådant samarbete mellan olika landstingskommuner ger oftast befolkningen i gränsområdena rätt till såväl sluten som öppen vård i grannlandstinget då detta kan anses praktiskt, bl. a. på grund av långa avstånd till inrättningar inom den egna landstingskommunen.

Detta samarbete bygger alltså på frivillighetens grund, och det fungerar i de flesta fall utmärkt. Enligt vår mening är det från trygghetssynpunkt av utomordentligt stor betydelse för medborgarna att vara tillförsäkrade vård på närmaste sjukhus oavsett om det råkar ligga en landstingsgräns emellan. Man kan vidare anföra att det inte minst samhällsekonomiskt kan anses starkt motiverat med ett sådant samarbete, särskilt med hänsyn till förkortade reseavstånd och därmed intjänad tid, osv.

Tyvärr har det ibland förekommit att man inte har lyckats träffa avtal om sådant samarbete mellan huvudmännen trots att detta är både motiverat och nödvändigt. Av den anledningen har vi velat få en prövning av frågan om det inte borde vara möjligt för tillsynsmyndigheten eller regeringen att förordna om att samarbete skall äga rum i sådana fall.

Utskottet säger i sin motivering till avslag på vår motion följande: "Enligt utskottets mening är det av stor vikt att det finns en omfattande kommunal självstyrelse på området. Samarbetet mellan huvudmännen bör därför bygga på frivilliga överenskommelser mellan dessa. Med hänsyn härtill och då, såvitt utskottet kan bedöma, den nuvarande avgränsningen av huvudmännens vårdskyldighet inte lett till nackdelar som påkallar något riksdagens initiativ, bör motionen 1975/76:311 avslås."

Nu är det tyvärr så, herr talman, att det faktiskt har lett till nackdelar att det inte finns några fasta bestämmelser då det gäller samarbete mellan sjukvårdshuvudmän i dessa avseenden. Då det gäller den kommunala självstyrelsen säger vi i motionen även att en sådan ordning visserligen skulle kunna ses som ett intrång i den kommunala självbestämmanderätten, men att vi för vår del anser att medborgarnas intresse och säkerhet måste gå före hänsynen till den kommunala självbestämmanderätten och ta över rent formella synpunkter som kan ligga till grund för en huvudmans vägran att påta sig ökat vårdansvar i de här sammanhangen. Enligt vår bestämda mening bör en geografisk gräns icke

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

Tisdagen den
18 maj 1976

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

få utgöra hinder för den enskilda människans trygghet och säkerhet i avseende på en god sjukvård. Det enda vi har begärt i motionen är ju att den tillsatta utredningen skall få i uppdrag att belysa de här problemen. Vi tycker det är ett rimligt krav och att socialutskottet borde ha kunnat tillmötesgå vårt krav i det avseendet.

Jag yrkar, herr talman, följaktligen bifall till motionen 1975/76:311.

I detta anförande instämde fru Åsbrink samt herrar Blomkvist och Signell (samtliga s).

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! I ett par motioner har frågan tagits upp om samarbetet mellan sjukvårdshuvudmännen, dvs. landstingen, och de tre största kommunerna i landet. Utskottet har inte funnit anledning att föreslå någonting annat än avslag på dessa motioner. Det utomlänsavtal som finns mellan landstingen och de stora kommunerna fungerar enligt vår uppfattning bra. Vi anser att det samarbete som bedrivs mellan sjukvårdshuvudmännen skötts på ett sådant sätt att det inte ger anledning för riksdagen att göra något speciellt uttalande i den här frågan.

Vårdansvaret för de sjuka åvilar landstinget i det län där vederbörande är mantalsskriven. Insjuknar patient i ett annat län gäller det s. k. utomlänsavtalet, dvs. hemlandstinget betalar merkostnader för vården och patienten behöver inte betala något extra om han vårdas på ett annat landstings inrättning.

När det gäller patienter som bor i ett visst län men har närmare till ett sjukhus i ett annat län och det skulle visa sig ytterst farofyllt att förflytta en patient en längre väg med hänsyn till vederbörandes situation är det klart att en läkare enligt sin instruktion inte får avvisa en patient från ett annat landsting.

I fråga om den allmänna vården av en befolkning som bor i ett gränsområde mellan två eller flera landsting kan avtal träffas mellan landstingen. Om ett sådant avtal skall komma till stånd beror självklart på sjukvårdssituationen i det län som skulle vara mottagare av patienter från grannlän. Det är det som måste vara avgörande för om ett avtal med annat läns landsting skall träffas.

Utskottet finner för sin del att den nuvarande ordningen fungerat tillfredsställande. Någon anledning för staten att lägga sig i förhållandena mellan landstingen kan utskottet inte finna är för handen. Den kommunala självstyrelsen måste självfallet gälla ett sådant här område. Därför avstyrker vi motionen från Skaraborgs läns riksdagsmän.

När det gäller motionen om förlossningsvård och den reservation som den har föranlett vill jag bara säga att utskottet anser att förlossningsvården är en vårdsektor som behöver en omfattande organisatorisk planering. Det är självklart att sjukvårdshuvudmännen inte gärna vill ändra den nuvarande principen om att en kvinna skall föda barn inom sitt eget landstingsområde. Här är en viss restriktivitet vid användandet av

utomlänsavtalet nödvändig.

Reservationen talar om en generös tillämpning av sjukvårdsavtalet och om att kvinnans skäl för att inte vilja ha förlossning inom det egna området bör godtas om skälen är rimliga. Det är en vag skrivning utan några som helst förpliktelser.

Herr Åkerlind hade en egendomlig fundering. Han sade att en kvinna som väntar barn kanske har svårt att hälsa på sina anhöriga i ett annat län. Men då får väl de anhöriga resa och hälsa på kvinnan. Det ger ju samma möjligheter till kontakt, om nu det är det väsentliga i sammanhanget.

Herr Ångström var också inne på den här reservationen och sade att det kan kännas tryggt om en kvinna får åka till anhöriga som bor i ett annat län än där hon skall föda sitt barn. Jag bestrider inte att det kan vara på det sättet. Men vi har att avgöra om de normala reglerna för sjukvården skall följas eller om andra regler, som omedelbart får konsekvenser i sjukvårdsplaneringen, skall tillämpas.

Herr Ångströms funderingar om hur det blivit om kvinnorna skrivit sjukvårdslagen eller någonting liknande får stå för herr Ångströms vidkommande. Jag tänker inte lägga mig i de funderingarna.

Reservationen om ändrad sjukvårdsregionindelning har utskottet också avvisat. Herr Ångström säger att Umeå universitets framtid – om jag fattade honom rätt – skulle hänga på en ändrad sjukvårdsregionindelning. Det är nog att ta i, herr Ångström. Visst inser jag att underlaget för Umeå sjukvårdsregion är svagt. Men det finns en utredning som bl. a. har till uppgift att se över regionindelningen, och då får herr Ångström och andra vänta tills den utredningen är klar. Då blir det tillfälle att återkomma. Jag föreställer mig att det kan bli en del ändringar i det här fallet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna hade ett genomgående tema i sitt inlägg här som utskottsordförande och försvarare av utskottsbe-tänkandet, nämligen att allting fungerar bra som det är. Det är ju ett argument som ofta går igen i en debatt av den här karaktären, där man saknar vilja att åstadkomma en ändring till det bättre.

Herr Åkerlind och jag har då det gäller förlossningsvården pekat på att det finns sociala, medicinska och mänskliga skäl för att få en ändring till stånd, så att en barnaföderska skall ha större rätt än tidigare att föda barn på ett sjukhus och i en miljö där hon känner större trygghet. Jag tycker att det är ett starkt skäl och att det skulle ha varit vägledande för utskottets behandling av frågan.

Herr Jansson har pekat på att geografiska skillnader kan ligga hindrande i vägen så att den enskilda människan kommer i kläm då det gäller att få vård på nära håll och under för samhället bättre ekonomiska be-tingelser än som nu är fallet. I mitt arbete i en försäkringskassa har

Tisdagen den
18 maj 1976

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

jag själv haft tillfälle att konstatera att detta ofta inträffar.

Sedan spetsade utskottets ordförande till mitt inlägg beträffande utökningen av Umeå sjukvårdsregion. Jag sade aldrig att Umeå universitets framtid hängde på den här frågan. Jag pekade på att det var för litet underlag för att en forskning, jämförd med vad som förekommer vid andra universitet, skall kunna bedrivas här. Det var för litet material för att forskningen och undervisningen skulle bli till alla delar jämförd. Det är vissa nyansskillnader mellan detta påpekande och påståendet att Umeå universitets framtid hänger på denna fråga.

Jag har själv varit med i förhandlingar, som jag sade i mitt tidigare inlägg, ända sedan 1967. Det ena skälet efter det andra har anförts för att man inte har vidtagit den här ändringen. Ett av skälen har varit en hänvisning till riksdagens tidigare beslut – både 1960 och 1969. Det var det skälet som reservanten och jag själv ansåg borde undanröjas.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Nu känner jag mycket väl till de bestämmelser som herr Karlsson i Huskvarna här redovisade beträffande sjukvårdslagen. Att varje sjukvårdshuvudman har ett sjukvårdsansvar inom det egna landstingsområdet är helt klart.

Men samtidigt bör man vara så flexibel när det gäller gränsområdena till andra landsting att man kan ta på sig ett vårdansvar för de människor som bor intill en länsgräns och som på så sätt kan få sin sjukvård på närmare håll än om de skulle söka sig till det egna landstingsområdets närmaste sjukhus. Det är detta samarbete som i regel fungerar väldigt bra i landet.

Sedan säger herr Göran Karlsson i Huskvarna att om det skall bli ett avtal mellan två landstingsområden så måste det naturligtvis bedömas efter vårdssituationen i det landstingsområde som skall ta emot vederbörande patienter. Ja, naturligtvis. Men det beror också på vilken god vilja man har att fullfölja sådana här tankegångar. Finns det en god vilja att hjälpas åt över landstingsgränserna, så är jag övertygad om att det också går att skaka fram de vårdresurser som behövs för att klara sådana uppgifter.

Nu återkommer herr Göran Karlsson i Huskvarna till detta med den kommunala självbestämmanderätten, som han anser vara så viktig att man inte skall tumma på den i detta sammanhang. Får jag ställa en fråga till herr Göran Karlsson som ordförande i socialutskottet: Vilket är viktigast – att till varje pris hålla fast vid den kommunala självstyrelsen eller att tänka på vårdssituationen för de människor som bor nära gränsen mellan två landstingsområden?

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Herr Karlsson i Huskvarna sade att utomlänsavtalen fungerar bra. Ja, det gör de alldeles säkert. Men vad vi har påpekat här beträffande förlossningsvården är att där gäller inte utomlänsavtalen för

de tre sista veckorna före beräknad förlossning.

Göran Karlsson ansåg att jag hade egendomliga funderingar om att kvinnor som väntar barn skulle vilja åka och hälsa på anhöriga i annat län, och sedan sade han någonting som gör att man undrar om man hörde rätt. Socialutskottets ordförande säger att de anhöriga kan väl åka och hälsa på de gravida kvinnorna i stället. Men det kan ju vara så att de anhöriga – åldriga föräldrar kanske i en del fall – inte orkar åka själva, utan vill och behöver ha besök av sina barn.

Sådana situationer kan också föreligga. Just därför tycker jag att det är ett utomordentligt svagt argument för att inte gå med på vårt förslag som herr Karlsson kom med. Det var verkligen ett negativt ställningstagande.

Det är ju så att man kan få åka utanför det egna länet för att få abort. Då skall vi inte heller ha den här restriktionen på förlossningsvårdens område när det gäller de tre veckorna närmast före beräknad nedkomst.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Nej, herr Åkerlind, det var inte huvudargumentet mot reservationen att någon anhörig skulle kunna hälsa på den gravida kvinnan. Jag bara vände på herr Åkerlinds resonemang om att kvinnan inte skulle kunna åka och hälsa på de anhöriga därför att hon väntade barn. Det är väl inte egendomligare, herr Åkerlind, att någon anhörig kan åka till kvinnan. Det var bara det jag ville använda som argument.

Huvudargumentet är självfallet att sjukvårdsplaneringen måste vara avgörande, och det är ställningstaganden som mer hör hemma inom landstingen än i riksdagen. Det gäller både herr Åkerlind och herr Ångström, att här talar ni för reservationer i riksdagen, medan det rimligaste vore att era egna landsting motionerade om de här ändringsförslagen till Landstingsförbundets kongress. Det är bättre att de behandlas där än att riksdagen skall sätta sig till doms över landstingen och tala om hur de skall göra. Då har man inte satt den kommunala självstyrelsen åt sidan, utan då är det landstingens eget organ som skall fatta beslutet. Vänd er dit – det vill jag rekommendera som den riktiga vägen.

Och så var det Paul Jansson. Man skall vara flexibel, man skall ta vårdansvar, man skall ha god vilja om ett landsting skall överta patienter från ett annat läns landsting. Men det är ju, herr Jansson, ändå det egna landstinget som har vårdansvaret. Man kan väl inte kasta det över på ett landsting som ligger vid sidan om och som har nog med vårdansvaret för sina egna patienter. Eller skall man exempelvis låta mellan 8 000 och 10 000 sjukvårdsplatser ett år tas upp av patienter från ett annat landsting? Då blir det ju så att de som bor i det egna länet kommer i andra hand och man får favorisera dem som kommer från annat håll.

Så kan man inte handla. Det är inte fråga om god vilja, utan det är helt enkelt landstingets sjukvårdsresurser som är avgörande för om man kan ta emot fler patienter eller inte och för om man skall träffa avtal eller inte. Detta har ingenting med god vilja att göra. Det har

med den saken att göra att landstinget i första hand har skyldighet att sköta sina egna patienter. Har man sedan kapacitet över, så kan man naturligtvis ta emot patienter från annat håll.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill erinra herr Karlsson i Huskvarna om, att när den allmänna sjukförsäkringen trädde i kraft i mitten på 1950-talet fanns i tillämpningsföreskrifterna just det skäl som herr Karlsson här säger är till hinders när det gäller att lätta på bestämmelserna för att kvinnorna skall få större bestämmanderätt över sin förlossningsvård. Man sade den gången att man inte kunde bemästra detta problem av organisatoriska skäl. Men nu, 20 år efteråt, vet vi hur många kvinnor som detta skulle komma att omfatta. Det är något hundratal per år.

Menar herr Karlsson då att utvecklingen har stått så stilla, att vi 20 år efteråt inte skulle kunna bemästra detta relativt obetydliga problem? Är det inte tid, herr Karlsson, att vi nu lättar på denna bestämmelse, så att den kommer i samklang med tiden och med kvinnans rätt att bestämma över väsentliga ting?

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Först och främst noterar jag att herr Karlsson i Huskvarna inte svarade på min fråga om vilket som är viktigast, att följa den kommunala självstyrelsens principer eller se till att människorna i områdena kring landstingsgränserna får god vård. Jag hoppas att herr Karlsson nu är beredd att svara entydigt på den frågan, som jag tycker är ganska viktig i sammanhanget. Herr Karlsson är ju ändå ordförande i riksdagens socialutskott.

Sedan återkom herr Karlsson till detta med vårdresurser. Ja, visst måste landstingen ha vårdresurser för att kunna ta emot patienter från ett annat län. Men det märkliga är – och det känner också herr Karlsson till – att man tidigare har haft ett sjukvårdsavtal mellan ett par landstingsområden, och då har det funnits resurser att ta emot dessa patienter. Men så har man kommit i diskussion om var länsgränsen skall gå, och då har de tidigare resurserna helt plötsligt försvunnit i det ena landstingsområdet! Det tycker jag är häpnadsväckande. Och därför anser jag att tillsynsmyndigheten eller regeringen bör ha möjlighet att gripa in och se till att människorna i områdena kring två landstingsgränser får en god sjukvård, oberoende av om huvudmännen har kommit ihop sig om någonting annat.

Det är detta som är det väsentliga i sammanhanget, herr Karlsson!

Jag hoppas att jag nu får svar på min fråga om vilket som är viktigast, att följa principen om den kommunala självstyrelsen eller se till att människorna i gränsområdena får god vård.

I detta anförande instämde herr Börjesson i Falköping (c).

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag trodde att det av mitt tidigare anförande framgick vad jag menade med mitt svar. Jag har här försökt föra en principdiskussion, men herr Jansson vill tydligen inte ha någon sådan, utan han vill föra en diskussion mellan det län där han är bosatt och det län där jag bor. Herr Jansson ställde frågan till mig: Vilket är viktigast att tänka på, vården om människorna eller länstillhörigheten? Det viktigaste är, herr Jansson, att hemlandstinget svarar för vården av de människor som bor inom länets gränser. Där ligger ansvaret i första hand. Det skall inte skjutas över på ett annat landsting.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Det där sista har jag inte heller ifrågasatt. Jag ifrågasätter icke huvudmannens skyldighet att svara för vården inom sitt eget landstingsområde. Men vi vet att det på många håll i landet har träffats avtal mellan huvudmännen när det gäller gränsfall och att detta har varit till fördel för människorna i gränsområdena. Och då tycker jag också att man med god vilja skulle kunna sätta sig ned och diskutera igenom problemen och se på vilket sätt man kan hjälpas åt att övervinna svårigheterna för de människor som kanske har lång väg till sjukhus inom det egna landstingsområdet. Jag har aldrig försökt skjuta över vårdansvaret från ett landsting till ett annat – den saken är helt klar. Men jag tror att den goda viljan och det goda samarbetet kan ha betydelse om vi fortsättningsvis skall kunna erbjuda en god vård här i samhället. Jag tror det hade varit en fördel om man låtit den utredning som nu arbetar se över dessa frågor. Det behövs inga komplicerade statliga direktiv eller ingripanden för det; man kan försöka få till stånd en mer flexibel och lämplig politik att tillämpas vid gränsområdena.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag konstaterar att herr Paul Jansson har givit mig rätt i allt vad jag har sagt om vårdansvaret, och det är det väsentliga. Herr Janssons resonemang om den goda viljan tycker jag påminner om det som moderata samlingspartiet för i skattefrågan. Moderaterna säger att man kan sänka skatten bara man vill. Omsatt i landstingssammanhang innebär det att man kan ta emot patienter från ett annat landstingsområde för vård om man bara vill. Så enkelt är det i själva verket inte. Det sammanhänger med hur vårdsituationen för det egna länets invånare ser ut. De måste komma i första hand.

Herr Jansson har i dessa sammanhang tagit upp de problem som råder mellan Skaraborgs läns landsting och Jönköpings läns landsting. Låt mig då säga: Jönköpings läns landsting har inte möjlighet att ta emot mellan 8 000 och 10 000 patienter årligen från Skaraborgs län. Det är det faktum som gör att vi i dag inte längre kan ha ett sjukvårdsavtal mellan våra båda län.

Jag försökte diskutera problemet principiellt, men eftersom herr Jans-

Tisdagen den
18 maj 1976

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

son nu kommit in på det egna länets problem kontra mitt hemlän har jag velat göra denna deklaration.

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Nu drar herr Karlsson i Huskvarna till med en jämförelse mellan mina och moderaternas resonemang. Jag hoppas att han är beredd att rucka på den åsikten.

När det gäller samarbetsavtalen är det nu ändå så, herr Karlsson i Huskvarna, att kostnaderna för vården till sista öret betalas av det lands- ting som skickar över vårdtagare till det andra landstinget. Jag kan inte tänka mig att det är någon som har anledning att klaga på de ersättningsbestämmelser som gäller. Man gör upp ett avtal och man ser till att det län som har fördel av avtalet, dvs. skickar över patienter, får betala för de tjänsterna. Det är också vad som sker.

Jag är ledden, herr Karlsson i Huskvarna, om jag för att illustrera problemet var tvingad att nämna det problem som råder mellan våra båda landstingsområden i det här fallet. Jag är helt införstådd med att vi skall föra en principiell debatt, men vi måste också se till att vi kan lösa problemen för gränsområdena.

Herr Karlsson i Huskvarna säger: Vi har ingen möjlighet att ta emot vårdtagare från Skaraborg. O. K. då får man acceptera det konstaterandet. Men tydligen skulle det ha funnits möjlighet att ta hand om vårdfallen från Habo och Mullsjö bara området hade tillhört det egna länet. Då var det ingen brist på resurser. Det är en inkonsekvens i resonemanget. Man svarar alltså: Vi vill ha Habo och Mullsjö överflyttade till Jönköping. Och i så fall skulle ni ju i alla fall ha varit tvingade att skaffa fram vårdresurser för människorna i det här området. – Så ligger saken till.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Om Habo och Mullsjö hade tillförts Jönköpings län, hade vi självklart tagit på oss vårdansvaret för invånarna där. Men det skulle i så fall aldrig ha fallit oss in att kritisera skaraborgarna för att de inte tog emot patienterna från detta område för vård. Det är det som skaraborgarna nu kritiserar oss för.

Herr Jansson säger att man betalar vården för de patienter man skickar över till det andra länet. Ja, någonting annat var väl ändå aldrig meningen. Så långt trodde jag inte man skulle gå i samarbetet mellan landstingen.

Men låt mig understryka vad jag sade förut: Vill ni ha en ändring till stånd så gå till Landstingsförbundets kongress! Där hör både frågan om förlossningsvården och frågan om samarbetet mellan landstingen hemma. Det är kommunala frågor som skall klaras upp på det planet och inte via riksdagen.

Sedan är jag angelägen att säga att jag inte gör någon jämförelse mellan herr Jansson och moderaterna i vanliga fall, men när herr Jansson sade att det beror på viljan om sjukvårdshuvudmännen gör någonting eller inte lät det som taget ur en moderat valbroschyr.

Tisdagen den
18 maj 1976

*Samarbete mellan
sjukvårdshuvud-
männen, m. m.*

Herr JANSSON (s):

Herr talman! Jag hälsar med tillfredsställelse att herr Karlsson i Huskvarna i varje fall vacklar på den punkten och inte jämställer mig med moderaterna – det hade smärtat mig djupt.

Detta är inte bara ett problem för exempelvis Habo och Mullsjö. Var som helst i landet kan man få svårt att klara vårdfrågorna i gränsområdena. Därför tyckte vi i vår motion att det vore lämpligt att låta den utredning som skall se över sjukvårdslagen granska även dessa problem. Hade utskottet varit så tillmötesgående att det hade skickat över motionen till utredningen, hade vi kanske sluppit debatten i kammaren i dag. Nu tvingas vi ta den.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag har ingenting emot att ta den här debatten.

Vad herr Jansson sade om viljan var jag tvungen att reda ut för att det inte skulle uppstå några missförstånd. Jag vill inte jämföra herr Jansson med moderaterna i andra sammanhang än just när det gäller det uttrycket.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 311 av herr Jansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 311.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jansson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 276
Nej – 24
Avstår – 21

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Åkerlind begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

*Införande av
sommartid m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Åkerlind begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 240
Nej - 79
Avstår - 3

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Romanus, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ångström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 47 mom. 3 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Romanus.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ångström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 31
Avstår - 2

§ 10 Införande av sommartid m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1975/76:48 med anledning av motioner om införande av sommartid m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:878 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde prövning av möjligheterna att införa sommartid eller östeuropeisk tid i Sverige, och

1975/76:1229 av herr Ekinge (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde förslag om införande av sommartid eller alternativt östeuropeisk tid att träda i kraft snarast, varvid i första hand skulle efter-

strävas ett genomförande av reformen samtidigt i de berörda nordiska länderna.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1975/76:878 och 1975/76:1229.

Reservation hade avgivits beträffande prövning av frågan om införande av sommartid eller ny normaltid av herrar Svensson i Kungälv (s), Dahlberg (s) och Romanus (fp) som ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:878 och 1975/76:1229 gav regeringen till känna vad reservanternas anförde.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! När jag tar till orda i frågan om införande av sommartid eller alternativt ny normaltid kan jag inte undgå att konstatera att vi i år kan fira jubileum. Det var nämligen 1916 som sommartid infördes såväl i Sverige som i Norge och Danmark. Det är således jämnt 60 år sedan. Mot den bakgrunden kan man också konstatera att utvecklingen på vissa områden går mycket långsamt. Trots de påtagliga fördelar som sommartid eller ny normaltid för med sig har vi ännu inte lyckats lösa frågan tillfredsställande.

När socialutskottet har behandlat de två motioner som väckts till årets riksdag om införande av ny normaltid eller sommartid, varav herr Svensson i Kungälv m. fl. står för en motion och jag själv för den andra, så redovisar utskottet de positiva effekterna av en ändrad tidsberäkning, både beträffande energibesparing, minskade trafikrisker och vidgade möjligheter att utnyttja fritiden och i fråga om hälsa och trivsel. Trots dessa positiva effekter kommer utskottets majoritet egendomligt nog fram till den slutsatsen att detta icke kan utgöra någon grund för att frågan ånyo skall aktualiseras, vare sig på det nordiska planet eller för vårt eget land.

Herr talman! Tar man del av den utredning om sommartid eller ny normaltid i Norden, som ingår i Nordisk utredningsserie som nr 12 1974, är det inte svårt att gendriva socialutskottets slutsatser.

De negativa faktorer som andragits gäller i första hand jordbruket och kommunikationerna. För jordbrukets del hänger problemen samman bl. a. med daggförekomsten och förläggningen av arbetstiden. Den nämnda utredningen framhåller emellertid att skillnaden i soltid mellan exempelvis östra Svealand i Sverige och östra Jylland i Danmark är med nuvarande tidsberäkning inemot 50 minuter. Östra Mellansverige skulle alltså vid sommartid eller vid ändrad normaltid få föga större skillnad mellan normaltid och soltid än vad som redan i dag finns på västra Jylland eller på Åland. Med andra ord betyder det här att eventuella problem med daggförekomsten i östra Sverige skulle bli desamma som man i dag har på västra Jylland. Utredningens uppfattning är att problemen som hänger samman med daggförekomsten inte är större än att de kan bemästras.

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Införande av
sommartid m. m.*

När det gäller kommunikationerna hör de problemen i första hand samman med anpassningen till den internationella trafiken. Om man går över till ny normaltid blir de problemen egentligen bara en engångsföreteelse vid övergången. Även om man således inte kan bortse från de tillfälliga problem som kan uppstå vid själva övergången finns det dock anledning att, som utskottet gör, ägna uppmärksamhet åt de positiva effekter som en övergång till sommartid eller ny normaltid kan föra med sig. Låt mig först nämna effekterna ur hälsosynpunkt. Den citerade utredningen framhåller dessa effekter.

En ändrad normaltid eller övergång till sommartid gör det möjligt att bättre utnyttja dagsljuset. Detta innebär fördelar på två sätt. Dels har den ultravioletta strålningen i solljus och dagsljus en direkt positiv inverkan på den mänskliga organismen, dels stimulerar mera dagsljus till mera utevistelse. Solljusets ultravioletta strålning har en fysiologisk betydelse. Genom bestrålning alstras i huden bl. a. D-vitaminet, som är nödvändigt för kroppen och bencykelns tillväxt och för normal ämnesomsättning. Det är alltså uppenbart att dagsljus i motsats till mörker har en allmänt positiv och stimulerande effekt. Från de här utgångspunkterna inser de hälsovårdande myndigheterna i de nordiska länderna de uppenbara fördelarna med ny normaltid eller med sommartid. I Finland, Norge och Sverige har man därvid prioriterat ny normaltid, dvs. övergång till, som vi brukar säga, finsk tid året om i stället för införande av sommartid.

I fråga om trafiksäkerheten framhåller utredningen att införande av ny normaltid bör få till följd ett minskat antal trafikolyckor. Från svensk sida har därvid framhållits att om sommartid införs i Sverige under exempelvis fem sommarmånader, maj–september, skulle transportarbetet i dagsljus i Sverige öka med 0,6 miljarder fordonskilometer. Detta skulle troligen medföra en minskning av antalet svårt skadade och omkomna i trafiken med drygt 100 personer. Inför vi i stället ny normaltid året om ökar transportarbetet under dagsljus med icke mindre än 1,3 miljarder fordonskilometer, och då har man räknat med att antalet skadade eller omkomna skulle minska med ca 240. De här siffrorna menar jag borde stämma oss till eftertanke.

Skolöverstyrelsen i vårt land framhåller att införandet av sommartid otvivelaktigt skulle medföra att elevernas möjlighet att utnyttja sin fritid efter skolans slut skulle öka. Självfallet skulle därvid också antalet barnolycksfall i trafiken minska.

Vidare har det med rätta påpekats att de ljusa nätterna i Norden har ett attraktionsvärde ur turistsynpunkt och att detta skulle öka om sommartid införs. En timmes tidsförskjutning under sommaren betyder att mörkrets inbrott i stora delar av Norden skulle komma att ske vid samma tidpunkt i september månad som med nuvarande tidsberäkning är vanlig i augusti. Sommartid tillämpas också i ett flertal länder. Enligt utredningen förekommer sommartid i Australien, Canada, Egypten och Italien. Och givetvis har sommartid diskuterats i de flesta europeiska länder.

I Norden är det Norge som har den bästa och mest omfattande erfarenheten av sommartid. Därför finns det också anledning att uppmärksamma de opinionsmätningar som helt nyligen gjorts i Norge. De visar att flertalet norrmän – 55 % – är positivt inställda till ändrad normaltid. Bara 21 % är emot en sådan reform. Vid valet mellan sommartid och ny normaltid året om visar det sig i Norge att 57 % föredrog ändrad normaltid, medan endast 17 % föredrog sommartid, dvs. ändring under bara halva året. Det är beklagligt att det inte f. n. går att få enighet i Norden kring den här frågan. Med de positiva effekter som en omläggning skulle få måste det ändå vara angeläget att frågan förs vidare. Som det framhålls i den reservation som herrar Svensson i Kungälv, Dahlberg och Romanus har fogat till socialutskottets betänkande bör frågan om omläggning av tidsberäkningen i enlighet med vad vi motionärer förordat prövas och förslag bör läggas fram om antingen ny normaltid, dvs. införande av samma tid man f. n. har i Finland, eller införande av sommartid. Det är också viktigt, som det framhålls i reservationen, att man i första hand bör eftersträva en samordning med Norge. Och för det finns det så mycket större anledning som man kan påräkna en positiv inställning från norrmännens sida till en sådan reform.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen som är fogad till socialutskottets betänkande nr 48.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Eftersom jag varit med om att underteckna den reservation som är fogad till detta betänkande ber jag att få säga några ord.

Det kan vid första påseendet tyckas som om denna fråga inte har så stor aktualitet. Vi är i det här landet inte vana vid att göra ändringar i normaltiden. Men om man ser, litet praktiskt på frågan kommer man till en annan uppfattning. Jag representerar det östligaste länet i det här landet. Varje gång vi där skall titta på midnattssolen finner vi att det sker bäst klockan halv tolv och inte klockan tolv.

Om vi skulle vrida klockan en timme tillbaka, skulle arbetsdagen börja klockan sex i stället för som nu ofta är fallet klockan sju. Det innebär att också fritiden kommer en timme tidigare. Det medför att fritiden till större del infaller under dygnets ljusaste timmar. Det är naturligtvis en fördel.

Det är vanligt i våra trakter, framför allt i Tornedalen, att man tillämpar den finska tiden, åtminstone ute på lantgårdarna, eftersom denna tid bättre än Greenwichtiden överensstämmer med dygnets växlingar.

Som herr Ekinge framhöll har man i Norge prövat att ha sommartid. Som herr Ekinge också påpekade har man där funnit att det är praktiskt och angeläget. Norge sträcker sig långt österut – jag tänker närmast på området kring Kirkenes. Man har där, inte minst med tanke på turismen, glädje av att få så många ljusa eftermiddagstimmar som möjligt. Det får man om man inför den finska tiden. Om vi i Sverige införde den finska tiden skulle vi alltså få en enhetlig tidsberäkning i alla dessa nordiska

länder. Det skulle medföra praktiska fördelar, i synnerhet om Danmark skulle införa samma tid; inom EG diskuteras frågan om att införa ny normaltid, i varje fall under sommaren.

Till allt detta kommer att man sparar energi, och det måste också vara aktuellt.

Jag hoppas att denna fråga kan lösas på samma sätt som var fallet när vi införde högertrafik. Då fann vi till slut att vi inte borde vara ensamma om den ordning som vi hade i Sverige. Det är på tiden att även vi inför den finska normaltiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Som herr Ekinge sade var det för mer än 60 år sedan som Sverige vid ett tillfälle hade sommartid. Men erfarenheterna av experimentet var delade. Vi har sedan dess inte gjort om försöket och det kanske säger någonting.

Riksdagen har tid efter annan behandlat motioner i frågan men varje gång avslagit dessa. Nordiska rådet har diskuterat om det vore möjligt att införa sommartid samtidigt i de nordiska länderna men funnit att förutsättningar saknats härför. Senast 1974 gjordes på initiativ av Nordiska ministerrådet en utredning av en internordisk arbetsgrupp om effekterna av införandet av sommartid eller – vilket var nytt i sammanhanget – ny normaltid för Norden, dvs. tidsberäkningen skulle ändras för hela året och vi skulle tillämpa den normaltid som finns i Finland, dvs. östeuropeisk tid. Även den gången fann man att det finns skäl som talar för en ändrad tidsberäkning men också skäl som talar emot.

Det är möjligt att vår hälsa påverkas positivt av en ändrad tidsberäkning därför att mer av vår fritid infaller medan det är ljus. Men ingen vet naturligtvis om människor bara av den anledningen kommer att ägna sig mer åt friluftsliv än vad som sker f. n. Utredningen pekar också på att en nedgång i antalet trafikolycksfall kan förutses men påpekar samtidigt att beräkningarna som utgör underlag härför är mycket osäkra. En marginell nedgång – högst 0,5 % – i energiförbrukningen kan förutses vid införande av normaltid. Samtidigt skulle dock en ändrad tidsberäkning med säkerhet medföra avsevärda kostnader när det gäller kommunikationerna och när det gäller t. ex. jordbruket, där man måste räkna med stora utgifter för ett ökat behov av övertidsarbete under sommaren.

Nordiska ministerrådet fann att det inte var möjligt att införa ändrad gemensam tidsberäkning i Danmark, Norge och Sverige. Utskottet har inte funnit något som ger utskottet anledning till ett annat ställningstagande, varken när det gäller en reform gemensamt i Norden eller bara i vårt land.

Herr talman! Den nordiska arbetsgruppen lät genom särskilda experter grundligt utreda effekterna på kommunikationerna av ändrad tidsberäkning. Experterna visar övertygande de svårigheter som kommer att uppstå för såväl järnvägstrafiken som luftfarten. Som exempel härpå skall jag

läsa upp några tider i en tidtabell för att klargöra ungefär hur en ändrad tidsberäkning kommer att verka.

Tåg 462 Skandiapilen (från Köpenhamn 12.19, till Göteborg 16.50, till Oslo 21.40) har f. n. anslutning från Köpenhamnsexpressen (till Köpenhamn 11.54). Med ankomst kl. 12.54 bryts förbindelsen, vilket vore ytterst olämpligt, då den är en av de få resemöjligheterna i denna relation och enda dagförbindelsen Hamburg–Oslo. (Det är ju nordiskt samarbete det rör sig om i utredningen. Därför har Oslo kommit med på ett hörn.) I annat fall måste tåget senareläggas en timme, med försämrade eller rent av brutna anslutningar i Göteborg och Oslo som följd. Det finns en rad andra tidtabellsexempel, som jag inte skall gå in på. Det nu anförda får tjäna till belysning av att det skulle bli väldiga besvärligheter för kommunikationerna. Men det finns en sak som experterna i alla fall medger och det är att pendeltrafiken i Stockholmsområdet inte skulle beröras märkbart av en ny tidsberäkning, och det kan möjligen vara en tröst i detta fall.

Utskottet har vid sitt ställningstagande inte funnit anledning ifrågasätta den bedömning som experterna gjort, nämligen att man knappast kan genomföra en reform av detta slag.

En av remissinstanserna framhöll att lika orimligt som det vore att definiera om temperaturskalan för att få folk att acceptera svalare bostäder, lika orimligt är det ur kronologisk–meteorologisk synpunkt att ändra tidsskalan för att åvägabrinda en förskjutning av människors dygnsrytm. Exakt samma effekt skulle ju uppnås om man bestämde att alla aktiviteter skulle tidigareläggas en timme.

En remissinstans sätter in frågan i dess större sammanhang och anför att flera av effekterna av dagsljus är av psykologisk natur och svåra att mäta, men menar att frånvaron av dagsljus torde ha en stämningssänkande effekt. Man konstaterar alltså att problemet har två sidor.

Det finns förvisso mycket mer att anföra i denna fråga, men med hänvisning till vad utskottet så utförligt har redovisat inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon ingående polemik med herr Karlsson i Huskvarna om de olika synpunkterna på denna fråga. Det är bara på ett par punkter som jag vill bemöta herr Karlsson.

Herr Karlsson erinrade om att man i vårt land genomförde ett försök med sommartid för 60 år sedan. Sedan dess har inget nytt försök gjorts, och herr Karlsson menar att det kanske säger någonting.

Det säger bara – precis som jag påpekade i mitt anförande – att det i vissa frågor är väldigt svårt att få igenom några reformer. Det säger ingenting om frågan i och för sig.

Det var med anledning av herr Karlssons resonemang om tågtidtabeller som jag begärde ordet. Det är klart att om man skall genomföra en omläggning två gånger om året, uppstår svårigheterna varje gång man skall

Tisdagen den
18 maj 1976

*Införande av
sommartid m. m.*

göra den omläggningen. Men om man övergår till en ny normaltids tid blir, som jag framhöll i mitt huvudförande, svårigheterna en engångsföreteelse.

Nu säger herr Karlsson att tanken på införande av ny normaltids tid – dvs. finsk tid – i viss mån är en nyhet. I så fall hade det funnits så mycket större anledning för utskottet att pröva frågan ingående. Nu har inte herr Karlsson på någon punkt motsagt de redovisningar av utredningen som jag gjorde beträffande de positiva effekterna. Det tolkar jag så att herr Karlsson till fullo inser de positiva effekterna av en ändring av sommartiden. Jag kan i och för sig förstå att tröghetslagen verkar också på det här området, men även om frågan skulle falla i dag har jag den bestämda uppfattningen att den – som man brukar säga – faller framåt.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Den tidtabellsordning som gällt för sommartiden i Sverige borde kunna tillfredsställa herr Ekinge, i varje fall när det gäller konservatism. Det har inte gått så fort härvidlag, och herr Ekinge tillhör väl inte dem som har så förfärligt bråttom med samhällsutvecklingen i stort.

När det gäller kommunikationer och annat torde inte problemen för Sveriges eller Nordens del lösas om vi inför en normaltids tid, men inte det övriga Europa har något liknande. Det måste ändå samordnas. Problemet är inte avgränsat till enbart de nordiska länderna utan det måste ses i ett större sammanhang. Jag vågar säga till herr Ekinge att ett bifall till reservationen inte skulle innebära att frågan – om man ser det hela i ett större perspektiv – faller framåt. Det är nog risk att det skulle ta 50 år eller ännu mer innan man kommit fram till en ändring.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Jag kan bara helt kort konstatera att det – med den utomordentligt konservativa uppfattning som herr Karlsson i Huskvarna gav uttryck för i sitt senaste förande – kan finnas risk för att det tar lång tid att få en ändring till stånd. Då kan vi, herr Karlsson, bara hysa den förhoppningen att det kommer en ny generation, som inte ser så konservativt på de här frågorna utan möjligen kan se litet mer rationellt på dem. Man kan alltså trots allt ha den förhoppningen att vi så småningom får en ändring. Problemet är egentligen inte större än att vi övergår till en tidsberäkning som i dag gäller i Finland. Att säga att problem därmed skulle föras över till Sverige är en felaktig slutledning.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Herr Ekinge vill inte se problemet i stort – men det är klart att det inte löser problemen om vi i Sverige skulle införa finsk tid. Vi måste också ta hänsyn till det övriga Europa när det gäller kommunikationer och annat. Det går inte att komma förbi detta så enkelt som herr Ekinge påstår.

Herr EKINGE (fp):

Herr talmån! Herr Karlsson i Huskvarna vill egentligen inte inse det enkla faktum att om vi övergår till finsk tid blir svårigheterna en engångsföreteelse. Det måste slås fast. Det är ett faktum.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Kungälv m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 48 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Kungälv m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 247
Nej - 61
Avstår - 9

§ 11 Herr förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle utrikesutskottets betänkanden nr 14, 17 och 18 samt justitieukskottets betänkanden nr 37, 38 och 45 i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:51 med anledning av propositionen 1975/76:112 om kungörande av lagar och andra författningar jämte motioner

1975/76:53 med anledning av riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag (1975/76:20) angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m. jämte motioner

Finansutskottets betänkande

1975/76:39 med anledning av motion om en provisorisk inomregional skatteutjämningsreform

Utrikesutskottets betänkande

1975/76:16 med anledning av motioner rörande svenska initiativ på de mänskliga rättigheternas område

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

---

*Införande av
sommartid m. m.*

Nr 129

Tisdagen den
18 maj 1976

Kulturutskottets betänkanden

1975/76:35 med anledning av propositionen 1975/76:135 om den statliga kulturpolitiken 3 jämte motioner

1975/76:38 med anledning av propositionen 1975/76:80 om vissa anslag ur kyrkofonden jämte motioner

1975/76:40 med anledning av propositionen 1975/76:161 om bidrag till Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning samt till vissa nykterhetsorganisationer m. fl. jämte motion om höjt anslag till Riksförbundet mot alkoholmissbruk

1975/76:41 med anledning av propositionen 1975/76:146 om 1977 års verksamhetsbudget för det nordiska kultursamarbetet m. m.

1975/76:42 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Trafikutskottets betänkanden

1975/76:26 med anledning av propositionen 1975/76:167 om ny organisation för postverket jämte motioner

1975/76:27 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Näringsutskottets betänkande

1975/76:64 med anledning av propositionen 1975/76:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1975/76 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Inrikesutskottets betänkande

1975/76:43 med anledning av propositionen 1975/76:185 om ytterligare industricenteranläggningar samt vissa andra regionapolitiska frågor jämte motioner

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 17.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert